

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียน นนทรีวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจาก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้มาก โดยมีแนวคิดนำเสนอ ดังนี้

๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๑.๑ ความหมายของความพึงพอใจ

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๑.๓ ความสำคัญของความพึงพอใจ

๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

๒.๒.๑ ความหมายของสภาพแวดล้อม

๒.๒.๒ ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

๒.๒.๓ หลักการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

๒.๒.๔ แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

๑ การจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

๒ การจัดสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน

๓ การจัดสภาพแวดล้อมด้านการบริหาร

๔ การจัดสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน

๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๑.๑ ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกที่บุคคล มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ และจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ หากบุคคลได้รับความพึงพอใจจะทำให้บุคคลนั้นมีความรู้สึกต้องการในสิ่งที่คิดว่าพอใจนั้น ๆ ซึ่งพฤติกรรมหรือการแสดงออกนั้น ๆ ของมนุษย์จะไม่เกิดขึ้นโดยไม่มีสาเหตุ และสิ่งที่เป็นสาเหตุของการแสดงออกของพฤติกรรมก็คือความต้องการที่จะได้รับการ

ตอบสนองหรือที่นักจิตวิทยาเรียกว่า “แรงจูงใจ” ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายความไวหลายท่าน

วอลล์เลสเตอร์ (Wallerstein, H.) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า “ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย” และได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า “ความพึงพอใจเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาไม่สามารถเห็นได้ชัดเจน แต่สามารถคาดคะเนได้ว่ามีหรือไม่มีจากการสังเกตพฤติกรรมของคนเท่านั้น การที่จะทำให้คนเกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุแห่งความพึงพอใจนั้น”

เกสร โพธิ์ศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึก หรือทัศนคติที่ดี เป็นไปตามความคาดหวัง หรือมากกว่าที่คาดหวังซึ่งจะทำให้เกิดความกระตือรือร้นและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามตลอดไป”^๒

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของตนเองอย่างดีหรือสมบูรณ์ที่สุด^๓

เศกสิทธิ์ ฤทธิ์ปัญญา กล่าวว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจของมนุษย์คือความพยายามที่จะขจัดความตึงเครียดหรือความกระวนกระวายหรือภาวะไม่ได้ดูสภาพในร่างกาย ซึ่งเมื่อมนุษย์สามารถขจัดสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้แล้ว มนุษย์ย่อมได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ตนต้องการ^๔

จิราภรณ์รตารุณ กล่าวถึงความหมายของความพึงพอใจว่า “เป็นความรู้สึกที่บุคคล มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนตอบสนองต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันไป บุคคลจะมีความพึงพอใจมาก หรือน้อยเกี่ยวกับสิ่งใดนี้ บุคคลรอบข้างมีอิทธิพลอย่างยิ่ง ความพึงพอใจของบุคคล มีแนวโน้มที่จะขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนนั้น ความพึงพอใจมีแหล่งที่จะเกิดจากการอบรมตั้งแต่เล็ก ๆ เป็นไปในลักษณะค่อยๆ ดุดซึมจากการเลียนแบบพ่อแม่และคนข้างเคียง ไม่ต้องมีใครสอน ดังนั้น ความพึงพอใจจึงเป็นเรื่องของการเรียนรู้ประสบการณ์ของบุคคล การรับถ่ายทอดจากความพอใจที่มีอยู่แล้ว”^๕

^๑Wallerstein, H.A *dictionary of psychology*.Maryland :Penquin Book. 1971, p. 256.

^๒เกสร โพธิ์ศรี, การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการศึกษาของโรงเรียนชุมชนพัฒนาจังหวัดสระแก้ว, *งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๙.

^๓ ธงชัย สันติวงษ์, *องค์การและการบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ ๕)*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๓๘๙.

^๔เศกสิทธิ์ ฤทธิ์ปัญญา, *ศึกษาถึงพฤติกรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจของมนุษย์*, วารสารวิทยาสาร, (มิถุนายน), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคุรุสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

^๕จิราภรณ์รตารุณ, *ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่องานกิจการนักเรียน โรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, แผนกบริหารการศึกษา, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ๒๕๔๑), หน้า ๙.

วรูม (Vroom, V. H.) กล่าวว่า ทศนคติและความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งสามารถใช้แทนกันได้เพราะทั้งสองคำนี้จะหมายถึงผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมสิ่งนั้น ทศนคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจนั่นเอง^๖

สุพร อยู่สถิตย์ กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึก (Feeling) มีความสุขเมื่อคนเราได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย (Goals) ความต้องการ (Wants) หรือแรงจูงใจ (Motivation)^๗

กู๊ด (Good, C. V.) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึงระดับความพึงพอใจเป็นผลมาจากความสนใจและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อคุณภาพและสภาพงานนั้น^๘

พิทักษ์ ตรุษทิม กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในเชิงการประเมินค่า ซึ่งจะเห็นว่าเกี่ยวข้องกับทัศนคติอย่างแยกไม่ออก^๙

แม็คโคแม็ค (McCormick, Ernest J.) ให้คำจำกัดความว่า ความพึงพอใจ หมายถึงทัศนคติที่คนเรา มีต่องานของเขา^{๑๐}

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกร่วมของบุคคล ที่มีต่อการทำงานในทางบวกที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน^{๑๑}

กิตติมา ปรีดีติลล ได้ให้ความหมายว่าความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึกที่ชอบหรือพอใจของบุคคลที่มีองค์ประกอบและสิ่งจูงใจต่าง ๆ และสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้^{๑๒}

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไว้ว่าเป็นทัศนคติอย่างหนึ่งของความพึงพอใจในงานนั้น และยังเป็นทัศนคติในทางบวกที่บุคคลมีต่องานที่ทำอยู่^{๑๓}

^๖ Vroom, V. H. **Work and motivation**. (New York: John Wiley & Sons.), 1964, p. 328.

^๗ สุพร อยู่สถิตย์, ความพึงพอใจของผู้โดยสารที่อยู่นอกพื้นที่ริมคลองแสนแสบต่อการบริการเดินเรือ, **ภาคนิพนธ์ปริญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร, ๒๕๓๙), หน้า ๕.

^๘ Good, C. V. **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill. 1973, p. 13.

^๙ พิทักษ์ ตรุษทิม, ความพึงพอใจของประชาชนต่อระบบและกระบวนการให้บริการของกรุงเทพมหานคร, ศึกษากรณีสำนักงานเขตยานนาวา, **ภาคนิพนธ์ปริญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔.

^{๑๐} McCormick, Ernest J. and Ilgen, Danie R. **Biographical Data and the Interview**. **Industrial Psychology**. (Englewood Cliffs, N.J.): Printice Hall, 1980, p.303.

^{๑๑} ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๖.

^{๑๒} กิตติมา ปรีดีติลล, **ทฤษฎีบริหารองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : ธนกิจการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๓๒๑.

^{๑๓} สมยศ นาวิการ, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓๐.

สิริวิ กอบประดิษฐ์ กล่าวว่า บุคคลจะมีความพอใจเมื่อความต้องการของเขาได้รับการตอบสนองไม่ว่าจะเป็นความต้องการทางกายภาพหรือด้านจิตใจ เช่น เงินเดือน งาน ทำหาย โอกาสก้าวหน้า หรือการมีส่วนร่วม ฯลฯ นอกจากนั้นความพึงพอใจยังเกี่ยวข้องกับ ความคาดหวังของบุคคลที่มีต่อผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับและความรู้สึกว่ายุติธรรมหรือไม่ และความพึงพอใจในงานขึ้นอยู่กับบุคคลที่แตกต่างกัน^{๑๔}

สายจิตร์ กำลักรักษ์ กล่าวว่า “ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่ง เป็นไปได้ ทั้งทางบวกและทางลบ แต่ถ้าเมื่อใดที่สิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ก็จะเกิดความรู้สึกทางบวกแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสิ่งใดสร้างความรู้สึก ผิดหวังไม่บรรลุจุดมุ่งหมาย ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบ เป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจ”^{๑๕}

ผ่องศรี แต้มทอง ได้ศึกษาถึงมูลเหตุในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานตามหลัก แนวคิดของ “**เฮอร์ซเบิร์ก**” ซึ่งได้กล่าวว่าผู้ปฏิบัติงานให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ย่อมขึ้นอยู่กับ ความพึงพอใจ ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงาน ให้มีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น ผลผลิตของงานสูงขึ้น ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานมี ๒ องค์ประกอบ คือ^{๑๖}

๑. ปัจจัยกระตุ้น (Motivative Factors) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นตัวสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน

๒. ปัจจัยค้ำจุน (Hygienic Factors) เป็นปัจจัยที่เป็นสิ่งแวดล้อมในการทำงาน **สโตงเดล (Stogdill, R. O.)** ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและจิตใจของแต่ละบุคคล และเป็นสิ่งสำคัญต่อการปฏิบัติงาน ทำให้มีโอกาสแสดงบทบาทความสามารถอย่างเต็มที่ มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างผลผลิตของงานให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในทางกลับกันถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่พึงพอใจจะทำให้ขวัญและประสิทธิภาพของงานลดต่ำลง ดังนั้น ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ปฏิบัติงาน^{๑๗}

^{๑๔} สิริวิ กอบประดิษฐ์, ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการกระทรวงต่างประเทศ, วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคม, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓.

^{๑๕} สายจิตร์ กำลักรักษ์, รูปแบบความพึงพอใจ, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖,) หน้า ๑๔.

^{๑๖} ผ่องศรี แต้มทอง, แบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี, วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒ – ๓๔.

^{๑๗} Stogdill, R. O. *handbook of leadership: A server of Theory and research*. New York : The Free Press. 1974, pp. 22 -27

วอลแมน (Wolman, Benjamin. B.) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความรู้สึก (Feeling) มีความสุข เมื่อคนเราได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ตามความต้องการหรือแรงจูงใจ^{๑๘}

อุทัย หิรัญโต ได้กล่าวโดยสรุปว่าความพึงพอใจ คือความรู้สึกสบายใจ หรือความสบายของบุคคลที่เกิดขึ้นมีสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้^{๑๙}

อัจฉรา โทบุญ ได้สรุปความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า “ความพึงพอใจเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึกและทัศนคติของบุคคล อันเนื่องมาจากสิ่งเร้า และสิ่งจูงใจ ซึ่งจะปรากฏออกมาทางพฤติกรรม และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคล”^{๒๐}

แอปเปิลไวท์ (Applewhite, R. B.) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานว่า ความพึงพอใจเป็นความสุขที่ได้รับจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพในที่ทำงาน ความสุขที่ได้รับจากการทำงานร่วมกัน^{๒๑}

จากที่อ้างมา สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาไม่สามารถเห็นได้ชัดเจน เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดี เป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นไปได้ ทั้งทางบวกและทางลบ แต่ถ้าเมื่อใดที่สิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสิ่งใดสร้างความรู้สึกผิดหวังไม่บรรลุจุดมุ่งหมาย ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบ เป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจถ้าบุคคลเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอันเกิดมาจากแรงจูงใจต่าง ๆ หรือแรงกระตุ้น ย่อมทำให้มีโอกาสแสดงบทบาทความสามารถอย่างเต็มที่มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างผลผลิตของงานให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพมากขึ้นในทางกลับกันถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่พึงพอใจจะทำให้ขวัญและประสิทธิภาพของงานลดต่ำลง ดังนั้น ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนั้นความพึงพอใจยังเกี่ยวข้องกับความคาดหวังของบุคคลที่มีต่อผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับและความรู้สึกว่ายุติธรรมหรือไม่ และความพึงพอใจในงานขึ้นอยู่กับบุคคลที่แตกต่างกัน

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคคลในหน่วยงานจะมีมากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ ตามที่ ประชุมรอดประเสริฐ กล่าวไว้ว่าถ้าคนเราได้รับการจูงใจที่ดีในการปฏิบัติงาน คนเราจะสามารถใช้ความสามารถ

^{๑๘} Wolman, Benjamin. B. **Dictionary of Behavioral Science**. VanNostrand : Reinhold. 1973, p.384

^{๑๙} อุทัย หิรัญโต, **ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน**, (กรุงเทพมหานคร : สุนทรภักการพิมพ์, ๒๕๑๕), หน้า ๒๗๒.

^{๒๐} อัจฉรา โทบุญ, **ระดับความพึงพอใจของผู้มารับบริการงานทะเบียนราษฎร สำนักทะเบียน อำเภอเมืองสารคาม จังหวัดมหาสารคาม, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๔), หน้า ๑๑ – ๑๒.

^{๒๑} Applewhite, R. B. **Organizational Behavior**. New York: Prentice-Hall. 1964, pp. 6 – 7.

เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๖๐ ของความสามารถทั้งหมด^{๒๒} และ อารี เพชรผุด กล่าวว่าหากบุคคลไม่มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน การจะเบี่ยงเบนทำให้ขาดประสิทธิภาพ และอาจทำให้วัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์^{๒๓} ซึ่งสอดคล้องกับ แคมเบลล์ ที่ได้นิยามเพิ่มเติมว่าแรงจูงใจเป็นตัวส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรม สร้างความเข้มแข็งและความคงทนของการตอบสนองที่จะปฏิบัติงาน^{๒๔}

๑ ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory)

ไวรูม (Vroom, V. H.) เป็นทฤษฎีที่ศึกษาถึงกระบวนการจูงใจ โดยเห็นว่าบุคคลจะพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่โดยจะเลือกทางเลือกที่เชื่อว่าจะนำไปสู่ผลตอบแทน หรือรางวัลที่เขาต้องการมากที่สุด และบุคคลใดจะได้รับการจูงใจที่จะใช้ความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ หรือให้สำเร็จต่อเป้าหมายก็ต่อเมื่อเขาเหล่านั้นเชื่อในความสามารถของตนเองว่า ความพยายามในการปฏิบัติงานจะมีผลในทางที่ดี และผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้ผลตอบแทนที่ต้องการหรือพึงปรารถนา ซึ่งสรุปได้ว่าการที่จะโน้มน้าวจิตใจให้คนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ขึ้นอยู่กับความคาดหวัง (Expectancy) ที่คนเชื่อว่า ความพยายามของคนจะสัมฤทธิ์ผลออกมาเป็นระดับผลงาน ดังนั้นบุคคลจะทำงานให้สำเร็จได้ ย่อมขึ้นอยู่กับจิตภาพ และความเชื่อของเขาว่าเขาต้องการหรือไม่ต้องการ และจะใช้กลยุทธ์อะไรในอันที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่เขาเลือกได้ ซึ่งปัจจัยหลักของทฤษฎีความคาดหวังมี ๔ ประการ^{๒๕}

๑ ความคาดหวัง หรือความคาดหวัง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับความน่าจะเป็นพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะความมากน้อยของความเชื่อจะอยู่ในช่วงระหว่าง ๐ (ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และ ผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง) และ ๑ (มีความแน่ใจว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จะก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ)

๒ ความพอใจ คือ ความรุนแรงของความต้องการของคนสำหรับผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ความพอใจอาจจะเป็นบวกหรือลบได้ภายในสถานการณ์ของการทำงาน เราอาจ คาดหมายได้ว่าผลลัพธ์ เช่น ผลตอบแทน การเลื่อนตำแหน่ง และการยกย่อง โดยผู้บังคับบัญชา จะทำให้เกิดความพอใจในทางบวก ผลลัพธ์ เช่น ความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน หรือการตำหนิจาก

^{๒๒} ประชุม รอดประเสริฐ, นโยบายและการวางแผนหลักการและทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๔๔.

^{๒๓} อารี เพชรผุด, มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

^{๒๔} Camball, P. B. The implication of multiple perspectives on power of organization development. *Journal of Applied Behavioral Science*, 1989.p. 340.

^{๒๕} Vroom, V. H. *Work and motivation*. (New York: John Wiley & Sons.) 1964, pp. 91 – 103.

ผู้บังคับบัญชาจะทำให้เกิดความพอใจในทางลบ ในทางทฤษฎีแล้วผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องให้ความพอใจ เพราะว่า ผลลัพธ์ดังกล่าวนี้จะเกี่ยวพันกับความต้องการของบุคคล

๓ ผลลัพธ์ คือ ผลที่ติดตามมาของพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งและอาจจะแยกประเภท เป็นผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และผลลัพธ์ระดับที่สอง ผลลัพธ์ระดับที่หนึ่งจะหมายถึงผลการปฏิบัติงานที่สืบเนื่องมาจากการใช้กำลังความพยายามของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น หรือการได้เลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น

๔ สื่อกลาง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และระดับที่สอง ตามทัศนะของ Vroom สื่อกลางหรือความคาดหมายแบบที่สอง จะอยู่ภายในช่วง ± ๑.๐ ถ้ามากกว่าก็จะเป็นความสัมพันธ์ใด ๆ ระหว่างผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และผลลัพธ์ระดับที่สองแล้ว สื่อกลางจะมีค่าเท่ากับ ๐

๒ ทฤษฎีการจูงใจ (Motivation Theory)

อับบลาฮัม (Abraham Maslow) เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลจะถูกควบคุมแลกำหนดจากแรงจูงใจต่าง ๆ ที่มีลักษณะแตกต่างกันไป ผู้บริหารมีความจำเป็นที่ต้องทราบว่าจะจูงใจหรือความต้องการของบุคคลภายในองค์กร มีอะไรบ้าง ความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง และเป็นทฤษฎีทั่วไป (General Theory) เกี่ยวกับการจูงใจขึ้นได้ ซึ่ง มาสโลว์ (Maslow) ได้ตั้งทฤษฎีการจูงใจที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ดังนี้^{๒๖}

๑ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด

๒ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจสำหรับพฤติกรรมอีกต่อไป

๓ ความต้องการของคนมีลักษณะเป็นลำดับขั้น ขึ้นจากต่ำไปหาสูง ตามลำดับ **สรวงสุทธิเลิศอรุณ** ได้อธิบายถึงทฤษฎีที่ให้มนุษย์เกิดความพึงพอใจและตั้งใจทำงานให้เกิดประสิทธิภาพตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) โดยมีสมมติฐานดังนี้^{๒๗}

สมมติฐานที่ ๑ บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น

สมมติฐานที่ ๒ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจะเป็นสิ่งจูงใจในพฤติกรรมของคนนั้น

^{๒๖} Maslow, A. H. **Motivation and personality**. (New York : Harper and Brother.) 1970, p. 80.

^{๒๗} สรวง สุทธิเลิศอรุณ, **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**, (กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๕),

สมมติฐานที่ ๓ ความต้องการของบุคคลจะเรียงเป็นลำดับขั้นตอนความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป

มาสโลว์ ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น ๕ ระดับ ตามลำดับความสำคัญดังนี้

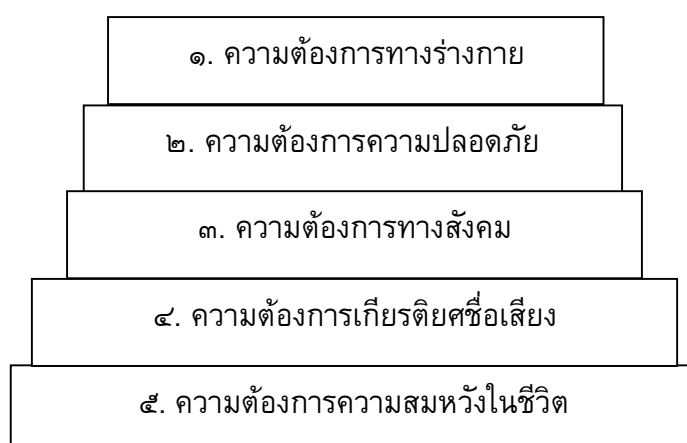
๑. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

๒. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) เป็นความต้องการแสวงหาความปลอดภัย ทั้งปวง เช่น ต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และต้องการความคุ้มครองจากผู้อื่น

๓. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Belongings and love needs) ขั้นนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นความต้องการทางสังคม (Social needs) ความรู้สึกว่าตนได้รับความรัก และมีส่วนร่วมในการเข้าหมู่พวกเพราะ “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” ไม่ชอบอยู่โดดเดี่ยว ต้องการมีเพื่อนฝูง

๔. ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem needs) เป็นความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ (Recognition) การให้เกียรติ เห็นคุณค่าความสำคัญของตน ความต้องการมีชื่อเสียง และความรู้สึกเคารพตนเอง (Self-esteem)

๕. ความต้องการสัจการแห่งตนหรือ ความประจักษ์ในตน (Need for self-actualization) เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตของตน ที่ต้องการรู้จักตนเองว่ามี “ศักยภาพ” (Potential) สักแค่ไหนและต้องการเป็นบุคคลที่มีความสามารถอย่างแท้จริงในการใช้ความรู้้นั้นให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษยชาติ มาสโลว์ เห็นว่าความต้องการของบุคคลมี ๕ กลุ่มจัดแบ่งได้เป็น ๕ ระดับ

แผนภูมิที่ ๒.๑ ลำดับความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์, ๒๕๔๕, ๓๒๗.

พรชัย วิจิตรธรรมภาณี ได้อธิบายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจดังนี้^{๒๘}

๑. ทฤษฎีความต้องการความสุขส่วนตัว (Hedonistic Theory) ในสมัยโบราณเชื่อกันว่ามูลเหตุสำคัญของมนุษย์ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจก็เพราะมนุษย์ต้องการหาความสุขส่วนตัวและพยายามหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด

๒. ทฤษฎีสันชาตญาณ (Instinctual Theory) สันชาตญาณ เป็นสิ่งที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิด ซึ่งทำให้บุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้

๓. ทฤษฎีการมีเหตุผล (Cognitive Theory) เป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อมั่นในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลในการมีเหตุผลที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ เพราะบุคคลทุกคนมีความตั้งใจจริง นอกจากนั้น ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าบุคคลมีอิสระที่จะกระทำพฤติกรรมได้อย่างมีเหตุผล และสามารถตัดสินใจต่อการกระทำต่าง ๆ ได้ มีความรู้ว่าจะต้องทำอะไรปรารถนาสิ่งใดและควรต้องตัดสินใจออกมาในลักษณะใด

๔. ทฤษฎีแรงขับ (Drive Theory) โดยปกติแล้ว พฤติกรรมและการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลนั้นจะมีส่วนสัมพันธ์กับแรงขับภายในของแต่ละบุคคล แรงขับภายในแต่ละบุคคลนั้นเป็นภาวะความตึงเครียด แรงขับมีลักษณะสำคัญ ๒ ลักษณะ คือ แรงขับภายในร่างกายและแรงขับภายนอกร่างกาย

๓ ทฤษฎีความต้องการของสตีเยอร์ และ พอร์ตเตอร์

สตีเยอร์ และ พอร์ตเตอร์ (Steers, R. M, & Porter, L. W.) อธิบายว่าแรงจูงใจมีองค์ประกอบอย่างน้อย ๓ ประการคือ^{๒๙}

๑ ทำให้เกิดพฤติกรรมตอบสนอง (Activate) กล่าวคือ การที่บุคคลมีแรงจูงใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะมีแรงขับภายใน (Internal Forces) ทำให้บุคคลนั้นแสดงปฏิกิริยาตอบสนองตามแรงขับของตนเอง

๒ กำหนดทิศทางของพฤติกรรม (Direct) เมื่อมีปฏิกิริยาตอบสนองต่าง ๆ แล้วแรงจูงใจยังกำหนดทิศทางของการตอบสนองด้วย อาจเป็นไปได้ในทิศทางบวกหรือลบ มีความเข้มหรือแผ่วเบา

๓ คงสภาพพฤติกรรมการปฏิบัติของบุคคล (Sustain) แรงจูงใจซึ่งเกิดจากแรงขับภายในยังส่งผลต่อระยะเวลาของการตอบสนองดังกล่าวด้วย การตอบสนองอาจเกิดขึ้นอยู่นานหรืออาจจบในระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแรงขับภายในของบุคคล

^{๒๘} พรชัย วิจิตรธรรมภาณี, การศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อการพัฒนาระบบโคนม, เอกสารประกอบผลงานที่จะขอรับการประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น, (กรุงเทพมหานคร : กรมปศุสัตว์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔.

^{๒๙} Steers, R. M, & Porter, L. W. **Motivation and work behavior (3rd ed).** (New York : McGraw-Hill. 1974), p. 340.

จากทฤษฎีความต้องการต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นเครื่องชี้แนวทางให้ทราบถึงแรงจูงใจต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของบุคคล เช่น การให้เกียรติกัน การเลื่อนตำแหน่ง ฯลฯ เพื่อให้องค์กร สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ เป็นการกำหนดทิศทางไปในทางบวก จากภายในองค์กรนั้น ๆ แต่ความพึงพอใจนั้นย่อมเกิดขึ้นได้ในแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับ ทักษะคติ ค่านิยมของแต่ละบุคคล และสภาวะของแต่ละบุคคล

๔ ทฤษฎีแรงจูงใจด้านความสำเร็จของแมคคลีเลน (McClelland's Achievement Motivation Theory)

แม็คคาร์แลนด์ (McClelland, D. C.) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีอยู่ ๓ ประการด้วยกันคือ^{๓๐}

๑ ความต้องการด้านความสำเร็จ (Achievement) คนทุกคนล้วนแต่มีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จที่ดีที่สุด เมื่อเทียบกับมาตรฐานโดยมากมักนิยมตั้งเป้าหมายไว้ค่อนข้างสูง เป็นความต้องการที่ได้มาซึ่งความสำเร็จที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีกว่า และมีประสิทธิภาพสูงกว่าและมีผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้

๒ ความต้องการพวกพ้อง (Affiliation) เป็นความปรารถนาเพื่อความเป็นมิตรไมตรีและความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างซิดชอบ หวังจะได้รับการมีน้ำใจตอบแทนจากคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นความต้องการเพื่อสร้างและรักษาสัมพันธภาพกับคนอื่น

๓ ความต้องการมีอำนาจ (Power) เป็นความต้องการที่อยากจะมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น และมุ่งพยายามแสดงออกมาเพื่อมีอำนาจควบคุมในทางสังคมและมีความต้องการให้บุคคลอื่น มีความประพฤติ หรือพฤติกรรมที่ตนต้องการ มิให้พฤติกรรมเป็นไปในทางอื่นหรือผิดไปจากที่ต้องการ

สรุปทฤษฎีของแมคคลีเลน ได้ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จที่ดีที่สุด ที่จะสร้างชีวิตของตนให้ประสบกับความสำเร็จตามที่ตนนั้นได้ตั้งความปรารถนาไว้ เป็นความต้องการที่ได้มาซึ่งความสำเร็จที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีกว่า และมีประสิทธิภาพสูงกว่าโดยเฉพาะความสำเร็จทางสังคม เป็นความต้องการที่อยากจะมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น และมุ่งพยายามแสดงออกมาเพื่อมีอำนาจควบคุมในทางสังคมและมีความต้องการให้บุคคลอื่น มีความประพฤติ หรือพฤติกรรมที่ตนต้องการ มิให้พฤติกรรมเป็นไปในทางอื่นหรือผิดไปจากที่ต้องการ

^{๓๐} McClelland, D. C. Power : **The inner experience**, (New York : McGraw- Hill. 1960), pp. 44 -168.

๕ทฤษฎีแรงจูงใจ E. R. G. ของ อัลเดอร์เฟอร์ (Alderfer's Existence, relatedness, Growth Theory)

อัลเดอร์เฟอร์ (Alderfer, C. P.) ได้จำแนกความต้องการออกเป็น ๓ ประการ คือ^{๓๑}

๑ ความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต (Existence Needs) เป็นความต้องการที่รวมถึงความต้องการทางด้านกายภาพกับความต้องการทางด้านความปลอดภัย เป็นความต้องการทางด้านวัตถุ อธิบายถึงความต้องการขั้นแรกของทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow) เข้าไว้ด้วยกัน และความต้องการแบบนี้เป็นลักษณะที่ว่า หากมีผู้หนึ่งได้รับความต้องการนี้ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะเป็นฝ่ายเสียความต้องการนี้ไป

๒ ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs) คือความต้องการในด้านการที่จะมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น กับสมาชิกภายในครอบครัว กับเพื่อนบ้าน กับเพื่อนฝูง กับบุคคลอื่นที่ตนเกี่ยวข้องด้วย ความต้องการนี้ตรงข้ามกับความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต ความพึงพอใจของพวกเขาที่ขึ้นอยู่กับการเล่นส่วนแบ่งซึ่งกันและกัน ความเข้าใจกัน และอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

๓ ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth Needs) ความต้องการนี้เป็นผลมาจากการที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังกับสภาพแวดล้อมของเขา อาทิเช่น ครอบครัว งาน และกิจกรรมด้านสันติภาพ ความพอใจในการเจริญก้าวหน้านี้ ได้มาจากการที่บุคคลนั้นเผชิญปัญหาในสภาพแวดล้อม ที่ทำให้เขาใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ หรือได้พัฒนาความสามารถให้เพิ่มมากขึ้น

สรุปทฤษฎีแรงจูงใจของอัลเดอร์เฟอร์ ว่า เป็นความต้องการในการดำรงชีวิตของบุคคลนั้นแตกต่างกันไป ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วพบว่าความพึงพอใจที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังกับสภาพแวดล้อมของเขา อาทิเช่น ครอบครัว งาน และกิจกรรมด้านสันติภาพ ความพอใจในการเจริญก้าวหน้านี้ได้มาจากการที่บุคคลนั้นเผชิญปัญหาในสภาพแวดล้อมที่ทำให้เขาใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ มีการแบ่งปันส่วนแบ่งซึ่งกันและกัน ความเข้าใจกัน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตที่ดีในสังคมได้ต่อไป

๒.๑.๓ ความสำคัญของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจนั้นจัดได้ว่าเป็นกระบวนการในการทำงานของบุคลากรในองค์กร ซึ่งงานนั้นจะมีประสิทธิภาพเพียงใดและช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้เพียงใด ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารขององค์กรนั้น ๆ จะสามารถจัดการบริหารเพื่อให้เกิดความพึงพอใจได้มากน้อยเพียงใด

^{๓๑} Alderfer, C.P. Existence, relatedness, and growth : Human needs in organizational settings. (New York : Free Press. 1972), pp. 9 – 13.

จิตนาถ ปุณโณทก (ร.อ.) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึงทัศนคติความรู้สึกที่ดีต่องานที่ทำของบุคคลที่มีต่องานในทางบวกที่จะปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ขององค์การมีความสุขมีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีความผูกพันกับหน่วยงาน มีความภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ทำและสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงานและความสำเร็จขององค์การ^{๓๒}

กิลเมอร์ และคณะ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในการทำงานมี ๑๐ ประการ คือ^{๓๓}

๑ ความมั่นคงปลอดภัย (Security) ได้แก่ ความมั่นคงในการทำงานการได้รับความเป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชา คนที่มีพื้นฐานความรู้น้อยหรือขาดความรู้ย่อมเห็นว่าความมั่นคงในงานมีความสำคัญกับเขามากแต่คนที่มีความรู้สูงจะรู้สึกว่าไม่มีความสำคัญมากนัก

๒ โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน (Opportunity for Advancement) ได้แก่ การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งงานสูงขึ้นการมีโอกาสนำหน้าจากความสามารถในการทำงาน ย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจในงาน ซึ่งผู้ชายจะมีความต้องการในเรื่องนี้มากกว่าผู้หญิง

๓ สถานที่ทำงานและการจัดการ (Company and Management) ได้แก่ ความพึงพอใจในสถานที่ทำงานชื่อเสียงของสถาบันและการดำเนินงานของสถาบัน

๔ ค่าจ้าง (Wage) เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลในการดำรงชีพทุกคนมุ่งหวังทำงานเพื่อค่าจ้าง

๕ ลักษณะของงานที่ทำ (Intrinsic Aspects of the job) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน หากได้ทำงานที่ตรงกับความต้องการและความถนัดก็จะเกิดความพึงพอใจ

๖ การนิเทศงาน(Supervision) มีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้ผู้ทำงานมีความรู้สึกพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจต่องานได้ การนิเทศงานที่ไม่ดีอาจเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้ย้ายงานและลาออกจากงาน

๗ ลักษณะทางสังคม (Social Aspects of the job) ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติงานทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ก็จะเกิดความพึงพอใจในงานนั้น ๆ

๘ การติดต่อสื่อสาร (Communication) มีความสำคัญมากอีกประการ สำหรับผู้มีการศึกษาสูง กระบวนการทำงานและบุคคลระดับต่าง ๆ ที่ร่วมกันปฏิบัติงานที่ได้รับ

^{๓๒} จิตนาถ ปุณโณทก (ร.อ.), “ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนายทหาร ชั้นประทวน ศึกษาเฉพาะกรณีกองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๓๓} กิลเมอร์ และคณะ, อังโน วิยะดา อินทร์วิมลเมธา, ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสรรพากร ศึกษากรณีสำนักงานภาษีสรรพากรพื้นที่ ๔, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕ – ๑๖.

มอบหมาย จะสำเร็จได้ก็เพราะมีกระบวนการทำงานที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนงาน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน และ การประเมินผลงาน ทุกกระบวนการต้องมีการติดต่อสื่อสารเป็นตัวเชื่อม

สภาพการทำงาน (Working Condition) ได้แก่ แสง เสียง อากาศ ชั่วโมงการทำงาน

๑๐ สิ่งตอบแทนหรือประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ (Benefits) เช่น เงินบำเหน็จตอบแทน เมื่อออกจากงาน การบริการการรักษาพยาบาล สวัสดิการที่อยู่อาศัย

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในงานว่า^{๓๔}

๑ ผลตอบแทน ค่าจ้างและเงินเดือนจะมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความพึงพอใจมาก เพราะว่าผลตอบแทนจะเป็นสิ่งที่สามารถใช้ตอบสนองความต้องการของคนได้หลายอย่าง เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัย การพักผ่อนและอื่น ๆ ยิ่งกว่านั้นผลการตอบแทนจะเป็นเครื่องหมายของความสำเร็จและเป็นแหล่งที่มาของการยกย่องอย่างหนึ่ง พนักงานมักจะมองผลตอบแทนว่าเป็นเครื่องสะท้อนของการยกย่องของผู้บริหารต่อการมีส่วนร่วมช่วยของพวกเขาต่อองค์การ

๒ การเลื่อนตำแหน่ง จะมีผลกระทบต่อความพึงพอใจงานปานกลาง การเลื่อนตำแหน่งจะทำให้ความรับผิดชอบและผลตอบแทนที่สูงขึ้น งานระดับสูงขึ้นจะทำให้ความเป็นอิสระ ความท้าทาย และเงินเดือนที่สูงขึ้นแก่พนักงาน

๓ การบังคับบัญชา จะมีผลต่อความพึงพอใจในงานปานกลาง โดยทั่วไปการบังคับบัญชาที่สร้างความพึงพอใจในงานจะมีอยู่สองลักษณะ อย่างแรกคือการมุ่งเน้นที่คนผู้บังคับบัญชาจะสร้างความสัมพันธ์แบบสนับสนุนกับผู้ใต้บังคับบัญชา แบบที่สอง คือการมีส่วนร่วม โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจถึงผลที่จะกระทบต่อพวกเขา

๔ ลักษณะงาน งานที่มีความหลากหลายพอประมาณจะสร้างความพึงพอใจในงานได้สูงที่สุด งานที่มีความหลากหลายน้อยเกินไปจะทำให้พนักงานรู้สึกเบื่อหน่าย งานที่มีความหลากหลายมากเกินไปจะทำให้พนักงานรู้สึกตึงเครียด

๕ กลุ่มงาน การมีเพื่อนร่วมงานที่ร่วมมือและเป็นมิตร จะเป็นแหล่งที่มาของความพึงพอใจงานอย่างหนึ่ง พนักงานต้องการโอกาสพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน และไม่ชอบทำงานที่ทำให้พวกเขาแยกตัวออกจากเพื่อนร่วมงาน กลุ่มงานตอบสนองความต้องการทางสังคมของพวกเขาได้ พนักงานมักจะใช้เพื่อนร่วมงานของเขาเป็นกระบอกเสียงสะท้อนปัญหาของพวกเขา

^{๓๔} สมยศ นาวิการ, การพัฒนาองค์การและการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๓๓),

๖สภาพแวดล้อมการทำงาน จะเป็นแหล่งที่มาของความพึงพอใจอย่างหนึ่งด้วย อุณหภูมิ ความชื้น การระบายอากาศ แสงสว่างและเสียง ตารางเวลาการทำงาน ความสะอาดของสถานที่ทำงาน และเครื่องมือที่เพียงพอ จะมีผลกระทบต่อความพึงพอใจในงาน

พระสุธีร์ จิตสุวพัฒน์โนสรุปความพึงพอใจไว้ว่า “แรงจูงใจ หรือความพึงพอใจ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสอนสูง ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนผู้บริหารและผู้สอนจะต้องพยายามสร้างสิ่งจูงใจให้เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนนั้นเกิดความพึงพอใจ มีความสนใจในการเรียนการสอน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าผู้บริหารและผู้สอนให้ความสำคัญ ย่อมก่อให้เกิดความประสบผลสำเร็จได้ รวมทั้งเป็นความพยายามของผู้เรียนด้วย”^{๓๕}

จุไรรัตน์ นันทเสนา ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานได้ประยุกต์ทฤษฎีความพึงพอใจในการปฏิบัติของ Herzberg มาใช้ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน แต่ก็พบว่างานวิจัย ที่ประยุกต์ทฤษฎี ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของ Herzberg ไปใช้นั้นปรากฏผลสรุปได้สองลักษณะคือ คล้อยตามทฤษฎี หรือ ขัดแย้งกับทฤษฎี ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ^{๓๖}

ความพึงพอใจ จึงเป็นทัศนคติหรือความรู้สึกที่ดีที่มีต่องานที่ตนปฏิบัติ ซึ่งล้วนเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ หลาย ๆ ด้านประกอบกัน ทั้งจากปัจจัยภายนอก เช่น ผู้บังคับบัญชา สภาพแวดล้อมในการทำงาน ฯลฯ และจากปัจจัยภายใน เช่น ลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล ดังนั้นความพึงพอใจในการทำงานสามารถประเมินได้ ๒ วิธี คือ

๑ วัดความพึงพอใจในภาพรวมของความรู้สึกที่ดีที่มีต่องาน วิธีการวัดทัศนคติแบบนี้จะใช้คำถามกว้าง ๆ ว่าถ้าพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแล้วบุคคลนั้น มีความรู้สึกอย่างไรต่องานของเขา ซึ่งผลของการตอบอาจจะอยู่ในระดับที่ ลดหลั่นลงไป

๒ การวัดความพึงพอใจที่มีต่องาน โดยแยกส่วนประกอบของงานออกเป็น ส่วน ๆ เช่น ความพึงพอใจที่มีต่อลักษณะของงานที่ทำ ความพึงพอใจต่อการเลื่อนตำแหน่งงาน นอกจากนั้นก็อาจจะมีการถามความรู้สึกในลักษณะของความรู้สึกในภาพรวมที่มีต่องาน

ไดเร็ค(Direck)ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึง ทัศนคติในทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นความพอใจการปฏิบัติการต่อสิ่งนั้น^{๓๗}

^{๓๕}พระสุธีร์ จิตสุวพัฒน์ (ผลวัฒน์), ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลาปฐมนิธิ, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๔), หน้า ๒๔.

^{๓๖} จุไรรัตน์ นันทเสนา, ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการโรงพยาบาลนพรัตน์ราชธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑.

^{๓๗} Direck, R, A. *Comparison of true extension work on Thailand according to certain aspect of their job*. Philippines: University of the Philippines, 1972.

อินทรา เพ็งแก้ว ได้ทำการศึกษาทัศนะของนักวิชาการแล้วประมวลความสำคัญของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยสรุปว่า^{๓๘}

๑ ความพึงพอใจก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

๒ ความพึงพอใจเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจอันดีต่อกันและต่อองค์กร

๓ ความพึงพอใจเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อองค์กร

๔ ความพึงพอใจก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

๕ ความพึงพอใจช่วยเกื้อหนุนให้กฎเกณฑ์ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ สามารถใช้บังคับผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ในระเบียบวินัยอันดี

๖ ความพึงพอใจก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กร

๗ ความพึงพอใจช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมต่าง ๆ

ทิฟฟิน และแมคคอร์มิค (Tiffin & McCormic,) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นแรงจูงใจของมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับผลสัมฤทธิ์และสิ่งจูงใจ (Incentive) และพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ต้องการ^{๓๙}

วัลลภ แดงใหญ่ กล่าวว่า ความพึงพอใจของบุคลากร เป็นสิ่งสำคัญในการบริหาร เพราะจะช่วยก่อให้เกิดผลประโยชน์เกื้อกูลต่องานและองค์กร ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังต่อไปนี้^{๔๐}

๑ สร้างความจงรักภักดี มีความสัจย์ซื่อต่อหมู่คณะและองค์กร

๒ เกื้อหนุนให้ระเบียบข้อบังคับบังเกิดผล ในด้านการควบคุมความประพฤติ ให้ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบแห่งระเบียบวินัยและมีศีลธรรมอันดีงาม

๓ สร้างสามัคคีธรรมในหมู่คณะ และก่อให้เกิดพลังร่วม (group effort) ในหมู่คณะ ทำให้เกิดพลังสามัคคี

๔ เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลในองค์กรกับนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร

^{๓๘}อินทรา เพ็งแก้ว, “การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนักวิชาการศึกษานักงานศึกษานิเทศก์ อำเภอในภาคใต้ของประเทศไทย”, *ปริญญาพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒ – ๑๓.

^{๓๙}Tiffin, J, & McCormic, E, J. *Industrial psychology, Englewood Cliffs, N.J.* : Prentice-Hall. 1995, p. 8.

^{๔๐}วัลลภ แดงใหญ่, บัณฑิตที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของอาจารย์โรงเรียนเหล่าสังกัดกองทัพบก, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต*, (แขนงวิชาการบริหารการศึกษา, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

๕ เกื้อหนุนและจูงใจสมาชิกของหมู่คณะหรือองค์กร เกิดความคิดสร้างสรรค์ ในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร

๖ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กรที่ตนปฏิบัติงานอยู่ และนอกจากนี้ความความพึงพอใจยังเป็นเครื่องชี้วัดในพฤติกรรมที่สำคัญของ บุคคลากร คือ

- ๑ ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- ๒ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน
- ๓ ความตั้งใจเอาใจใส่และรู้จักรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายแล้ว
- ๔ ความรู้สึกห่วงกังวลต่อผลที่จะเกิดจากการหยุดงานของตน คือ ไม่ขาด หรือหยุดงานโดยไม่จำเป็น

๕ ความพร้อมที่จะรับอาสาในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๖ ความพร้อมเพรียงในการหมั่นปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการเตรียมงาน และการแก้ปัญหาต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาพอ สรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความพึงพอใจมีหลายประการ เช่น ผลตอบแทน หรือค่าจ้างและเงินเดือนจะมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความ พึงพอใจมาก เพราะว่าผลตอบแทนจะเป็นสิ่งที่สามารถใช้ตอบสนองความต้องการของคนได้หลายอย่าง การเลื่อนตำแหน่ง จะมีผลกระทบต่อความพึงพอใจงานปานกลาง การเลื่อนตำแหน่งจะทำให้ความ รับผิดชอบและผลตอบแทนที่สูงขึ้น ฯลฯ ซึ่งความพึงพอใจจึงจัดเป็นแรงจูงใจของมนุษย์ที่ตั้งอยู่ บนความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับผลสัมฤทธิ์และ สิ่งจูงใจ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

๒.๒.๑ ความหมายของสภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมกับมนุษย์นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน โดยไม่อาจแยกออกจากกันได้มีผู้ให้ความหมายถึงสิ่งแวดล้อม ไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

สมิทธิ สระอุบล ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งรูปธรรมและนามธรรม มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลาย ปัจจัยอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันทั้งระบบ”^{๔๑}

^{๔๑} สมิทธิ สระอุบล, มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๒.

สวัสดี สายประสิทธิ์ ได้ให้ความหมายว่า “เป็นการจัดสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวให้ผู้ที่มีสัมผัสมีความโน้มน้าวไปยังสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นการปรุงแต่งสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศโน้มน้าวความรู้สึกของเด็กให้มีความสงบ เห็นสิ่งดีงามในธรรมชาติ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชีวิต มีความพึงพอใจที่จะเรียน ทำให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลได้ง่าย”^{๔๒}

วิชัย วรรณพุด ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมว่า “หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ รวมทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้”^{๔๓}

ธเนศ ขำเกิด กล่าวว่า บรรยากาศในโรงเรียนเป็นสภาวะอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนแล้วส่งผลถึงความรู้สึกของแต่ละบุคคลเป็นสถานการณ์ที่ไม่อาจมองเห็นหรือจับต้องได้ แต่เป็นสภาพสะท้อนทางความรู้สึกของแต่ละบุคคลเมื่อปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกที่ดีเรียกว่า “บรรยากาศดี” ในทางตรงกันข้ามเมื่อปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกไม่ดีก็เรียกว่า “บรรยากาศไม่ดี”^{๔๔}

กรมสามัญศึกษา ให้ความหมายบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การรับรู้และความรู้สึกที่สมาชิกในโรงเรียนมีต่อโรงเรียนและอาจรวมถึงความรู้สึกที่พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนมีต่อโรงเรียนด้วย ถ้ามีสิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะทำให้เกิดความรู้สึกประทับใจ พอใจ อ่อนใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและภาคภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิก ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่ดีก็จะทำให้เกิดความรู้สึกที่ขาดความรักความผูกพันต่อโรงเรียนขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของเบื่อหน่ายห่างเหิน เฉยเมย ว้าเหว^{๔๕}

พ. โพธิ์ทพพะ ได้อธิบายความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไว้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมการรับรู้หรือความรู้สึกและทัศนคติที่โรงเรียนได้รับจากสมาชิกในโรงเรียนทั้งในทางที่ดีและในทางที่ไม่ดี ความรู้สึกในทางที่ดีนั้นทำให้เกิดความประทับใจ พอใจ และอ่อนใจมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและภาคภูมิใจต่อโรงเรียน ความรู้สึกที่ไม่ดีนั้นอาจทำให้ขาดความรักไม่มี

^{๔๒} สวัสดิ์ สายประสิทธิ์, **คู่มือสอบและปฏิบัติราชการ**, (กรุงเทพมหานคร : มิตรสัมพันธ์กราฟฟิคอาร์ต, ๒๕๓๑), หน้า ๖๒๘.

^{๔๓} วิชัย วรรณพุด, **พรรณนาของนักเรียนต่อการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในโรงเรียนประจำวิทยาลัย** สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจำจังหวัดบุรีรัมย์ เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, **วิทยานิพนธ์ ค.ม. การบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

^{๔๔} ธเนศ ขำเกิด, **อ้างใน** จงกล เทิดประสิทธิ์กุล, **ความพึงพอใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมโรงเรียนของนักศึกษาโรงเรียนเทคโนโลยีภาคตะวันออก (อ.เทค), วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๔๕} กรมสามัญศึกษา, **อ้างใน** จง บุญผ่อง, **ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน** เกาะโพธิ์ถั่วงามวิทยา จังหวัดชลบุรี, **งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์**, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗) หน้า ๑๓.

ความผูกพันปราศจากความเป็นเจ้าของเกิดความเฉยเมยความเบื่อหน่าย ความห่างเหินและความไม่รับผิดชอบ^{๔๖}

อนันต์ นามทองตัน ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนว่าเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวสมาชิกในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีผลทำให้เกิดความโน้มเอียงไปกับสภาพแวดล้อมนั้น เกิดความรู้สึกและทัศนคติต่อโรงเรียนทั้งในทางบวกและทางลบ ความรู้สึกในทางบวกจะทำให้เกิดความประทับใจ อบอุ่นและพอใจ ความรู้สึกมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของตลอดจนมีความภูมิใจที่ได้เข้ามาอยู่ร่วมเป็นสมาชิก ส่วนทางลบนั้นทำให้เกิดความเบื่อหน่าย หมดเมิน เกิดความเฉยเมย ปราศจากความเป็นเจ้าของ^{๔๗}

บุญช่วย จินดาประพันธ์ กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมหมายถึงปัจจัยภายนอกทุกสิ่งทุกอย่างที่อาจมีอิทธิพล และผลกระทบต่องานที่สิ่งมีชีวิตมีชีวิตและเจริญพันธุ์^{๔๘}

อำภา บุญช่วย ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนว่าการจัดสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวให้ผู้ที่ได้สัมผัส ได้มีความโน้มเอียงไปกับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ โรงเรียนจึงต้องมีการปรุงแต่งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อโน้มน้าวความรู้สึกของนักเรียนให้พอใจที่จะเรียนและอยากเรียน^{๔๙}

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์ กล่าวว่า สภาพแวดล้อมหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ประกอบด้วยสิ่งที่เป็รูปธรรมและนามธรรมเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์^{๕๐}

คิใจ (Kijai) ได้ศึกษาคุณลักษณะของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จจากปัจจัยพื้นฐาน ๕ ประการ ได้แก่ บรรยากาศของโรงเรียน ภาพพจน์ของโรงเรียนความเป็นผู้นำทางวิชาการของโรงเรียน ผู้บริหาร และความสัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียน^{๕๑}

๒.๒.๒ ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

สภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนในที่นี้ หมายถึง การจัดสภาพบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนจึงควร

^{๔๖} พ.โพธิ์ทพพะ, มาสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนกันเถอะ, มิตรครู, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๓๓), หน้า ๓๓ – ๓๕.

^{๔๗} อนันต์ นามทองตัน, บรรยากาศในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.๒๕๓๔), หน้า ๗.

^{๔๘} บุญช่วย จินดาประพันธ์, การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๓๖), หน้า ๘๑.

^{๔๙} อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔๕.

^{๕๐} ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

^{๕๑} Kijai, J. J., *School effectiveness characteristics and school incentive reward*. *Dissertation Abstracts International*, 1987, 48(4), p. 329 – A.

สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน ดังที่นักวิชาการการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

ทองคุณ หงส์พันธุ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสภาพบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนว่ามีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็กทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ และทางด้านสังคม เพราะการเรียนรู้และพฤติกรรมของคนจะปรับเปลี่ยนได้ในสภาพสิ่งแวดล้อมอันพอเหมาะ เช่นเดียวกับฝนตกเมื่ออุณหภูมิที่เหมาะสม^{๕๒}

กรมสามัญศึกษา ได้กล่าวว่า โรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมดี ย่อมจะทำให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกพอใจ ภาคภูมิใจ สบายใจ รู้สึกในความเป็นเจ้าของและอยากมาโรงเรียน แต่โรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมไม่ดี จะทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายห่างเหินและไม่อยากมาโรงเรียน โรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมดีจะทำให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างเต็มที่ที่มีความสุข แต่ถ้าสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนไม่ดี บุคลากรก็จะมีแต่ความทุกข์ระทม โรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านแห่งที่สองของนักเรียน ซึ่งนักเรียนจะต้องใช้ชีวิตในการเรียนเป็นเวลาหลายชั่วโมงในแต่ละวัน โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งนักเรียนยังอยู่ในช่วงวัยควรได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ โรงเรียนจึงควรจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้คล้ายหรือดีกว่าที่บ้าน โดยสนองความต้องการของนักเรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา^{๕๓}

ณัฐตรา แทนขำ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมในโรงเรียนว่า “การที่นักเรียนได้อยู่ในโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และความรักในโรงเรียนในสถาบัน ความรู้สึกเช่นนี้จะไปสู่ความรัก ความหวงแหน ในชื่อเสียงของโรงเรียน ถ้าโรงเรียนสร้างความรู้สึกเช่นนี้ให้เกิดขึ้นได้ ก็จะเป็นสิ่งที่ควบคุมความประพฤติของนักเรียนไปในตัว เพราะนักเรียนย่อมจะไม่พยายามให้โรงเรียนที่ตัวเองรักและภูมิใจต้องเสียชื่อเสียง เพราะการกระทำของตัวเอง”^{๕๔}

เกษม จันทรแก้ว กล่าวถึง ระบบการจัดสภาพแวดล้อมไว้ว่า สิ่งแวดล้อมมีสมบัติเฉพาะตัวจึงมีกระบวนการสร้างปรากฏการณ์ความเป็นสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ส่งผลต่อการแสดงเอกลักษณ์ พฤติกรรมและเอกลักษณ์ต่างกันไปด้วยดังนั้นการที่จะกำหนดกิจกรรมการจัด

^{๕๒}ทองคุณ หงส์พันธุ์, สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ครูที่พูดไม่ได้,คู่มือการพัฒนาสถานศึกษาด้านอาคารสถานที่ตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

^{๕๓}กรมสามัญศึกษา, การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, ๒๕๓๘), หน้า ๘.

^{๕๔}ณัฐตรา แทนขำ, กาดจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสิ่งแวดล้อมดีเด่น ระดับประถมศึกษา ปีพ.ศ. ๒๕๔๑, วิทยานิพนธ์ ศษ.ม (สิ่งแวดล้อมศึกษา), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๒๔.

สิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ให้ยั่งยืนเสมอเพื่อให้ได้ความยั่งยืนของกระบวนการดังกล่าวด้วยการกำหนดกิจกรรมการจัดควรมีแนวทางดังนี้^{๕๕}

๑ การมีวิสัยทัศน์ต่อการจัดสิ่งแวดล้อม การกำหนดกิจกรรมการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้จัดการสิ่งแวดล้อมต้องมีวิสัยทัศน์ต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างถ่องแท้และสามารถประยุกต์ได้ อันได้แก่วิสัยทัศน์ในการใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน การฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรม การกำจัดบำบัดของเสีย มลพิษและควบคุมกิจกรรม การจัดการ เหล่านี้ทำให้การกำหนดกิจกรรมได้อย่างผสมผสานกลมกลืน

ชโล ไกรทอง กล่าวว่า ประเภทของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ^{๕๖}

๑. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ สาธารณูปโภค สนามกีฬา สวนหย่อม บริเวณโรงเรียน วัสดุอุปกรณ์ และครุภัณฑ์ต่าง ๆ

๒ สภาพแวดล้อมทางวิชาการ ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน การบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์

๓ สภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการภายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนร่วมกันทำงานและอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข

ดังนั้นสภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เพราะสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของผู้เรียนทั้งทางด้าน ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และทางด้านสังคม นอกจากนี้ โรงเรียนยังเปรียบเสมือนบ้านแห่งที่สองของนักเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งนักเรียนยังอยู่ในช่วงวัยควรได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ โรงเรียนจึงควรจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้คล้ายหรือดีกว่าที่บ้าน

๒.๒.๓ หลักการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

ปัจจุบันการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน จัดได้ว่าเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เพราะผลที่ได้จากการศึกษาสภาพแวดล้อมโรงเรียนจะทำให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายของโรงเรียนเข้าใจลักษณะ และสภาพที่แท้จริงของโรงเรียนที่

^{๕๕} เกษม จันทร์แก้ว, การจัดสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗๕ – ๒๗๖.

^{๕๖} ชโล ไกรทอง, วรรณะของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐.

รับผิดชอบอยู่มากขึ้น และจะได้มีข้อมูลที่สำคัญไปใช้ในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมามีนักการศึกษาทั้งในระดับอุดมศึกษา และระดับอื่น ๆ ได้ศึกษาค้นหาหลักการที่จะใช้ในการประเมินสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเป็นจำนวนมาก เช่น

สมหวัง พริยานุวัฒน์ ได้ประมวลวิธีการศึกษาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาและได้สรุปว่ามี ๓ วิธี ดังนี้^{๕๗}

๑ วิธีศึกษาภาพพจน์ของสถานศึกษา (The Image Approach) กระทำได้โดยให้สมาชิกในสถานศึกษารายงานความรู้สึก ความประทับใจเกี่ยวกับสถานศึกษาที่ตนสังกัด เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาแบบนี้ได้แก่

๑.๑ ดัชนีลักษณะของสถานศึกษา โดยเป็นเครื่องมือสำเร็จรูปประกอบด้วยข้อคำถาม ๓๐ ข้อ ให้ผู้ตอบพิจารณาว่าแต่ละข้อถูก หรือผิด ไปจากลักษณะของสถานศึกษาที่สังกัดอยู่

๑.๒ มาตรฐานประเมินค่าสภาพแวดล้อมสถานศึกษา ซึ่งจะสอบถามครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของนักศึกษา ๕ ประเภท คือ นักศึกษาสามารถนำความรู้จากการศึกษาไปปฏิบัติ (Practicality) นักศึกษารู้จักติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน (Community) นักศึกษารู้จักตระหนัก และสำนึกในหน้าที่ของตนเอง (Awareness) นักศึกษาเป็นผู้มีระเบียบแบบแผน และปฏิบัติตัวได้เหมาะสม (Propriety) และนักศึกษาเป็นผู้ใฝ่รู้ค้นคว้า และแสวงหาความรู้อยู่เสมอ (Scholarship)

๒ วิธีศึกษาคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา (The Student Characteristics Approach) การศึกษาวิธีนี้ทำได้โดยให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบสอบถามบรรยายถึงคุณลักษณะของตนเองแล้ว นำมาหาค่าเฉลี่ยคุณลักษณะของนักศึกษาสถาบันนั้น ๆ โดยมีความเชื่อว่าคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษาจะถูกกำหนดหรือแต่งเติมเสริมสร้างโดยสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

๓ วิธีศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า (The Stimulus Approach) การศึกษาวิธีนี้ทำได้โดยกระตุ้นให้นักศึกษาแสดงพฤติกรรม กิจกรรม หรือลักษณะต่าง ๆ ออกมาโดยมีสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเป็นสิ่งเร้า การศึกษาวิธีนี้ แอสติน เชื่อว่าสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ๔ ประเภท คือ สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมด้านการเรียน สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อมด้านการบริหาร จะเป็นสิ่งเร้าให้นักศึกษากระทำกิจกรรม หรือแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมหรือพฤติกรรมเหล่านี้ จะเป็นตัวชี้ลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาได้

^{๕๗} สมหวัง พริยานุวัฒน์, การกำกับและประเมินโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : กองนโยบาย และแผนการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๙), หน้า ๒๒.

ปรีศนา ตันติเจริญ ได้ให้แนวคิดหลักการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้หลากหลายพอสรุปได้ดังนี้^{๕๘}

- ๑ สิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาต่อเนื่อง หรือการศึกษาตลอดชีวิต (Life Long Education)
- ๒ สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการศึกษาแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary)
- ๓ สิ่งแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Participation)
- ๔ สิ่งแวดล้อม เน้นการพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical Thinking)
- ๕ สิ่งแวดล้อม เน้นการพิจารณาสิ่งแวดล้อมทั้งหมด (Totality)
- ๖ สิ่งแวดล้อมศึกษา เน้นการศึกษาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ จนถึง ระดับสากล

๗ สิ่งแวดล้อมศึกษา ต้องใช้สิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ในการเรียนโดยถือว่าเป็นวิธีการในการศึกษาวิธีหนึ่ง และมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง

๘ สิ่งแวดล้อมศึกษาเน้นการให้ผู้เรียนมีบทบาทในการวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ พร้อมให้โอกาสในการตัดสินใจและยอมรับในผลที่เกิดขึ้นด้วย

รวิวรรณ ชินตระกูล ได้เสนอแนะการจัดสภาพแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะไว้ดังนี้^{๕๙}

๑ ที่ตั้งและบริเวณโรงเรียนควรเลือกสถานที่ปลูกสร้างโรงเรียนในที่ที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน ปลอดภัย สวยงามและสามารถใช้เนื้อที่ให้เป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมสันทนาการให้มากที่สุด ที่มีการสัญจรไปมาสะดวก ไม่ควรห่างไกลจากย่านชุมชนเกินกว่า ๒ กิโลเมตร ควรจัดให้ปลอดภัยจากอันตรายในท้องถนนหลวง โรงเรียนควรจัดให้ห่างจากสถานที่ที่มีเสียงรบกวน หรือเสียงรบกวนประจำจนเป็นเหตุรำคาญ เช่น โรงงานโมหิน โรงงานซีเมนต์ เป็นต้น และควรตั้งให้ห่างจากแหล่งทิ้งขยะมูลฝอย และแหล่งน้ำโสโครกไม่น้อยกว่า ๕๐๐ เมตร เพื่อให้พ้นจากกลิ่น ฝุ่นละออง และแมลง ตลอดจนสัตว์ที่อาจเป็นพาหะนำโรคและก่อเหตุรำคาญ

๒ อาคารเรียนและอาคารประกอบ อาคารควรสร้างอาคารเรียนให้มีขนาดพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน ต้องคำนึงถึงภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้น เช่น พายุ น้ำท่วม อาคารไม่ควรหันหน้าไปทางทิศตะวันออก หรือทิศตะวันตก ควรหันหน้าไปทางทิศที่จะได้รับลมดี แสงแดด และฝนไม่รบกวนมากนัก

^{๕๘} ปรีศนา ตันติเจริญ, คู่มือแนวทางการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

^{๕๙} รวิวรรณ ชินตระกูล, ความคิดของนักเรียนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา), (สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๒ - ๑๐๕.

๓ ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน ห้องเรียนควรมีขนาด ๖ x ๘ เมตร หรือ ๗ x ๙ เมตร ส่วนสูงของห้องเรียนจากพื้นถึงฝ้าต้องไม่น้อยกว่า ๓.๕๐ เซนติเมตร การจัดห้องควรให้แสงสว่างเข้าทางซ้าย และไม่มีแสงเข้ารำคาญตาทางด้านหน้า หรือหลังชั้น ห้องเรียนควรจัดให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีตะกร้าสำหรับทิ้งขยะทุกห้อง และมีไว้ประจำกระดานชอล์ค ควรทำความสะอาดแปรงทุกวัน กระดานชอล์คควรมีรางรองผงชอล์คขอบล่างให้กว้างพอเพื่อมิให้ฝุ่นผงชอล์คปลิวไปตกพื้นห้อง หรือควรจะเป็นกระดานไวท์บอร์ด จะทำให้ไม่มีฝุ่นชอล์คฟุ้งกระจาย

๔ การระบายถ่ายเทอากาศและแสงสว่าง ถ้าการถ่ายเทอากาศไม่ดีพออากาศจะร้อนอบอ้าว เด็กจะง่วงเหงาหาวนอน ควรจัดให้มีช่องลมและประตูหน้าต่างให้เพียงพอ แสงสว่างที่เพียงพอในการอ่านหนังสือได้สบายตา เนื้อที่ของประตูหน้าต่าง ควรเป็น ๑ ใน ๔ ของพื้นที่ห้อง เพื่อให้ห้องเรียนมีแสงสว่างและระบายอากาศเพียงพอ ควรมีหน้าต่างต่างบังแสงที่เกินความพอดี บริเวณใกล้ห้องเรียน ถ้าจะปลูกต้นไม้ใหญ่ควรปลูกให้ห่างจากอาคารเรียนไม่น้อยกว่า ๘ เมตร เพื่อไม่ให้บังแสงสว่างและขัดขวางการระบายอากาศ

๕ โรงอาหาร นอกจากโต๊ะและม้านั่งแล้ว ควรจัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและจัดให้มีอ่างน้ำหรือที่สำหรับล้างมือ และล้างภาชนะที่ใช้ในการรับประทานอาหาร ที่รองรับเศษอาหารและขยะอาหารที่แม่ค่านำมาขายควรเป็นอาหารที่ปราศจากอันตราย เช่น อาหารไม่ใส่สี น้ำส้มสายชู ควรควบคุมความสะอาดอย่างใกล้ชิดทั้งผู้ปรุงขาย และผู้เสิร์ฟอาหาร เป็นต้น

๖ โรงครัว ไม่ควรตั้งอยู่ใกล้อาคารเรียน ใกล้สิ่งโสโครก พื้นห้องต้องทึบทำด้วยวัสดุที่ง่ายต่อการทำความสะอาด มีแสงสว่างพอ การระบายอากาศดีเพราะโรงครัวมีความร้อนและกลิ่นมาก คนปรุงอาหารจะต้องอยู่ในโรงครัววันละหลายชั่วโมง เต้าไฟไม่ควรวางบนพื้นราบ ควรตั้งสูงพอให้คนปรุงอาหารได้เห็นเต้าไฟควรมีปล่องไฟ เพื่อดูดควันออกไปจากโรงครัว เพราะควันส่วนหนึ่งมีก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ ซึ่งเป็นพิษ จัดทำรางระบายน้ำให้เศษอาหารไปจากโรงครัวมิฉะนั้นเศษอาหารจะบูดเน่า ส่งกลิ่นเหม็น เป็นแหล่งเพราะพันธุ์แมลงวันและเชื้อโรค มีถังใส่ขยะมูลฝอย เศษอาหารที่มีฝาปิดมิดชิด ไม้รั้ว และมีปริมาณให้เพียงพอกับเศษอาหารและขยะมูลฝอยวันต่อวัน มีน้ำสะอาดสำหรับปรุงอาหาร และล้างภาชนะให้เพียงพอ

๗ สนาม ควรอยู่ทางด้านหน้าของโรงเรียน รักษาให้เรียบร้อย และปลอดภัยอยู่เสมอคือ จะต้องเป็นพื้นที่เรียบ ปราศจากก้อนอิฐ ก้อนหิน หรือตอไม้ มีการระบายน้ำดีไม่เป็นฝุ่นในฤดูแล้ง หรือเป็นโคลนในฤดูฝน ริมขอบสนามควรปลูกต้นไม้ใบหญ้าและมีกิ่งก้านสาขามากที่พอที่จะเอาไว้บังแสงแดด มีม้านั่งและถังขยะไว้เป็นระยะ ๆ ด้านที่ติดกับถนน ควรทำรั้วกัน หรือปลูกไม้พุ่มเป็นเขตระหว่างสนามกับถนน

๘ น้ำดื่มน้ำใช้ โรงเรียนต้องจัดน้ำสะอาดไว้ให้ดื่มและใช้อย่างพอเพียง และต้องคอยดูแลจุดน้ำดื่มให้สะอาดอยู่เสมอ ควรติดตั้งเครื่องกรองน้ำให้มีขนาดเพียงพอที่จะดื่มได้ทัน และควรจะมีถังหรือบ่อเก็บที่สะอาด มีขนาดเพียงพอที่จะใช้ได้ยามขาดแคลนภาชนะที่ใส่น้ำไว้

บริโภคต้องรักษาให้สะอาดอยู่เสมอ ควรเป็นชนิดมีก๊อชน้ำได้ก็จะดีมาก น้ำล้างมืออ่างล้างมือ ควรแยกจัดไว้ต่างหาก ไม่ควรปนกับน้ำดื่มและไกลจากห้องส้วม ในโรงอาหาร อ่างล้างมือควรมี อย่างน้อย ๑ ที่ต่อนักเรียน ๕๐ คน

๙ ส้วมและที่ปัสสาวะโรงเรียนต้องจัดส้วมที่ถูกสุขลักษณะและสอดคล้องกับ จำนวนนักเรียนเพื่อถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ควรแยกส้วมนักเรียนหญิงไว้ห่างจากกันหรือคนละ ห้อง ต้องมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษาความสะอาดเป็นประจำ ควรใช้น้ำชำระภายในห้องส้วมและ ควรมีถังใส่ขยะไว้ในห้องส้วม

๑๐ การกำจัดขยะมูลฝอย การระบายน้ำและการดูแลรักษาความสะอาด สถานที่ทั่วไปขยะมูลฝอยส่วนใหญ่ จะเป็นเศษอาหาร ส่วนประกอบอย่างอื่นมีน้อย ห้องเรียนทุก ห้องควรมีตะกร้าสำหรับใส่เศษกระดาษและมูลฝอยแห้ง ซึ่งต้องนำไปทิ้งในที่ทิ้งทุกวัน ที่ทิ้งขยะ ควรแยกเป็นส่วน ๆ และมีป้ายติด เช่น ขยะแห้ง ขยะเปียก ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ และ ขยะมีพิษ เป็นต้น

๑๑ การระบายน้ำ ได้แก่ การระบายน้ำโสโครกรวมทั้งการระบายน้ำฝนที่ซึ่งอยู่ ตามพื้นที่ในบริเวณโรงเรียน น้ำเหล่านี้เมื่อขังอยู่นาน ๆ ก็จะมีการเน่าส่งกลิ่นรบกวน และเป็น แหล่งเพาะพันธุ์ยุง ควรทำทางระบายน้ำโดยใช้วัสดุถาวร หรือขุดดินเป็นทางระบาย และควรมี ขนาดและความลาดให้ปริมาณของน้ำ ถ้าวางแนวระบายน้ำไว้หลาย ๆ ทางจะดีกว่าทำทางระบาย น้ำในทางเดียว น้ำโสโครก ควรทำทางระบายลงสู่ถังหรือบ่อซึม ไม่ควรระบายไปลงสู่แม่น้ำ ลำ คลอง

๒.๒.๔ แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนเป็นการพัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมที่จะ เรียนรู้และพัฒนาทางด้านความรู้สึกรู้จักคิดมีจิตใจ และมีคุณธรรม รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อ การพัฒนาการศึกษาซึ่งแผนการพัฒนาศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๙(พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้ให้ ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของคนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดโดยได้กำหนดแผนงานหลักเพื่อ พัฒนาการศึกษในช่วงปีพ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙ เรื่องการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้มี แนวทางและมาตรการด้านการปรับปรุงการกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดย ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้^{๖๐}

๑. ให้ผู้สอนปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการ คิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล

^{๖๐}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (พิมพ์ครั้งที่ ๕), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๕๓ - ๕๗.

๒. ให้ผู้สอนจัดวิธีการเรียนการสอน ให้มีความหลากหลายในรูปแบบการเรียนการสอนก็ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและเงื่อนไขของท้องถิ่น

๓. เชื่อมโยงการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชากับสภาพปัญหา และประสบการณ์จริง

๔. ให้สถาบันการศึกษาเสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม เพื่อส่งผลต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

๕. ให้หน่วยงานทางการศึกษาปรับปรุงระบบการวัดและประเมินผลการเรียนโดยมุ่งเน้นการวัดความรู้ความคิดในลักษณะรวบยอดแทนการวัดผลเป็นรายวิชาเพียงอย่างเดียว

๖. กระทรวงการศึกษามีการควรจัดทำข้อสอบมาตรฐานในวิชาทักษะพื้นฐานที่เป็นวิชาแกนสำคัญเพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

๗. กระทรวงการศึกษามีการปรับปรุงระบบการคัดเลือกเข้าเรียนต่อในทุกระดับการศึกษาโดยสะท้อนจุดประสงค์ของการเรียนรู้ในแต่ละระดับการศึกษา

มาลินี จุลวัจนะ กล่าวว่า การพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อสุขภาพอนามัยที่ดีเป็นแนวคิดที่ใช้พื้นที่ที่เป็นเป้าหมาย และกลวิธีสำคัญที่ใช้กันในหลาย ๆ ประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในบ้าน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สิ่งแวดล้อมในสถานที่ทำงาน สิ่งแวดล้อมทั่วไป ในสถานที่สาธารณะทุกแห่งที่คนเราอยู่ ดังนั้น แนวคิดหลักจึงมีว่าสภาวะแวดล้อมตัวเรา นี้ จะมีส่วนกำหนดสุขภาพอนามัยของบุคคลนั้นมากกว่าการบริหารสาธารณสุขที่มีอยู่ ดังนั้น จึงควรให้ผู้มีอำนาจและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ โดยสร้างแผนเพื่อพัฒนาสุขภาพในชุมชนร่วมกัน ระหว่างองค์กร ภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชนและประชาชน อาทิเช่น สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีการวางแผนร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง นักเรียน เจ้าหน้าที่ด้านการศึกษา เพื่อพิจารณาจัดการหาน้ำดื่มสะอาด การสุขภาพทั่วไป สุขภาพอาหาร และสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัยซึ่งขณะนี้อังกฤษรณรงค์อนามัยโลก มีรูปแบบของการดำเนินงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมบ้างแล้ว ได้แก่ สิ่งแวดล้อมชุมชน สิ่งแวดล้อมโรงเรียน สิ่งแวดล้อมในสถานที่ทำงาน^{๖๑}

แอสติน(Astin)ได้อธิบายแนวคิดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน(School Environment) ไว้ว่า หมายถึงลักษณะใด ๆ ก็ตามของสถานศึกษาที่เป็นสิ่งเร้า (Stimulus) ที่มีศักยภาพและอิทธิพลต่อนักศึกษา สภาพแวดล้อมในการทำงานมีองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ^{๖๒}

๑ สภาพแวดล้อมในการทำงานด้านกายภาพ ปกติจะหมายถึงอาคารเรียน อาคารประกอบห้องปฏิบัติการห้องสมุดและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวพันกับการดำรงชีวิต และการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา นอกจากนั้นยังรวมถึงสิ่ง

^{๖๑} มาลินี จุลวัจนะ, เมืองที่น่าอยู่ ความหวังของคนเมือง, วารสารสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม, (๒๕๔๐)

๑๙ (๑), หน้า ๑ - ๔.

^{๖๒} Astin, W. A., **The college environment**. (New York : America Council on Education). 1968, p. 67.

ที่เกี่ยวข้องกับความสะดวกสบายต่าง ๆ เช่น สภาพเมืองและชุมชนที่อยู่รอบสถานศึกษา สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของสถานศึกษา สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่เหมาะสมมีความสงบเพียงพอสำหรับให้ความคิด ห่างจากเสียงรบกวน เช่นเสียงของยานพาหนะ หรือโรงงานต่าง ๆ จำเป็นต้องพิจารณาไม่ให้มีการรบกวนกันขึ้น เช่นสถานที่ประชุม หรือ บรรยายภาคทางวิชาการไม่ควรอยู่ใกล้กับบริเวณจัดกิจกรรมด้านกีฬา ซึ่งการเชียร์ส่งเสียงดังจนก่อให้เกิดความเครียด

๒ สภาพแวดล้อมในด้านการเรียนการสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ และทักษะแนวความคิดและอุดมการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมดให้ปรากฏในตัวนักเรียน กระบวนการดังกล่าวอาจรวมถึงวิธีการในการถ่ายทอดการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอน องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงานคือ การจัดห้องเรียน บรรยากาศในการเรียนการสอน คุณภาพครูผู้สอน วิธีการสอน หลักสูตร เจตคติที่ดีของครูผู้สอนต่อวิชาที่สอน

๓ สภาพแวดล้อมในการทำงานด้านกลุ่มเพื่อน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกัน นับว่ามีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อครู เพราะเพื่อนร่วมงานสามารถให้กำลังใจในเรื่องทั่ว ๆ ไป และช่วยให้เกิดความคิดหรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของครู เพราะในสถาบันการศึกษามีลักษณะการรวมตัว การจับกลุ่มกัน ซึ่งลักษณะการรวมตัวของกลุ่มดังกล่าวมีผลต่อความพึงพอใจ ถ้ากลุ่มเพื่อนมีบรรยากาศที่เป็นกันเองเข้าอกเข้าใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กล่าวโดยสรุปแล้วสภาพแวดล้อมด้านเพื่อนร่วมงานมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนความประพฤติ เจตคติ และค่านิยม เพราะถ้าสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อนดี ทำให้เกิดความรักความผูกพันความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๔ สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร หมายถึง นโยบายและระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารภายในสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารต้องบริหารไปในทางที่จะทำให้สถานศึกษาเต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งมิตรภาพ เพื่อนร่วมงานภายในสถาบันมีความอบอุ่น มีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของมีความสุขสบาย อยากทำงานมีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น จะเห็นได้ว่าระบบบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพ จะต้องมีความที่คล่องตัวมีอิสระในการดำเนินการทั้งในด้านการบริหารบุคคล การบริหารด้านงบประมาณ และการบริหารด้านวิชาการ

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดแนวคิดในการศึกษาถึงหน้าที่ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่สามารถนำไปปรับปรุงหรือประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ในด้านต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีทั้งทางด้านวิชาการ และการปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักแนวคิดของ แอสติน (Astin) เป็นหลักในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

๑ การจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

การจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ การจัดตกแต่งสภาพสิ่งแวดล้อม เช่น บริเวณ โรงเรียน อาคารเรียน ห้องเรียน อาคารประกอบต่างๆ สิ่งมีชีวิตถึงลักษณะสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ สภาพอาคารที่มีความสะอาดสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกสุขลักษณะ มีความสะดวก มีการจัดตกแต่งให้สดชื่นด้วยสวนหย่อม การจัดและการสร้างสภาพสิ่งแวดล้อมด้านอาคารสถานที่นั้นแต่ละโรงเรียนมีสภาพของปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับแนวคิดและดุลยพินิจของบุคลากรภายในโรงเรียนนั้นๆ ที่จะสร้างให้เกิดขึ้นแต่ควรอยู่ภายใต้หลักการของ“การร่วมคิด ร่วมทำ”ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความรู้สึที่ดีความรู้สึกของการมีส่วนร่วม ความรู้สึกเป็นเจ้าของ โดยเฉพาะนักเรียนซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ผู้บริหาร และครู-อาจารย์ ควรยอมรับว่านักเรียนทุกคนมีความสามารถ และเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนที่มีความรักความผูกพันและปรารถนาดีต่อโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นตัดสินใจร่วมวางแผนจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนภายใต้การแนะนำของผู้บริหารและครู อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงแนวนโยบายที่จะเกิดขึ้นแก่เด็กนักเรียน ที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา

เทศ แก้วกสิกรรม ได้ให้ความหมายของอาคารสถานที่ไว้ว่าการบริหารอาคารสถานที่หมายถึง การที่ผู้บริหารรู้จักจัดหา รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการดำเนินงาน ใช้อาคารที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการควบคุมดูแลรักษา การให้บริการแก่ชุมชน และรู้จักบำรุงอาคารที่มีอยู่ให้คงสภาพดี ตอบสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด และนอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่า การจัดอาคารเรียนให้ดีที่สุดควรมีดังนี้^{๖๓}

๑. ควรสามารถดัดแปลงให้เข้ากับความต้องการทางการศึกษาได้
๒. ควรมีความปลอดภัย
๓. ควรถูกสุขลักษณะ กล่าวคือ ทุก ๆ ห้องมีแสงสว่างธรรมชาติอย่างเพียงพอ อาคารเรียนต้องมีห้องน้ำ ห้องส้วมทุกชั้น มีหน้าต่างถ่ายเทอากาศได้เป็นอย่างดี มีน้ำดื่มอย่างเพียงพอ
๔. มีความสะดวกสบาย
๕. สามารถขยายต่อเติมอาคารเรียนให้ได้มากที่สุดโดยเสียค่าใช้จ่ายอย่างประหยัด
๖. มีความยืดหยุ่น สามารถดัดแปลงห้องด้านยาวได้เมื่อมีความจำเป็น
๗. อาคารเรียนมีความคงทนถาวร
๘. ประหยัด

^{๖๓}เทศ แก้วกสิกรรม, การจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๑ – ๕.

วันเพ็ญ จิตต์เจริญธรรม ได้เสนอแนวคิดในการจัดบรรยากาศในห้องเรียนที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ควรกระทำดังนี้^{๖๔}

๑ ควรมีการปรับปรุงห้องเรียนอยู่เสมอ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศใหม่ ๆ กับนักเรียนและผู้พบเห็น ตลอดจนทำให้ผู้เรียนและผู้สอนเกิดความสบายใจ

๒ ห้องเรียนควรมีระเบียบเรียบร้อย และสะอาด เพราะจะเป็นสิ่งที่ทำให้ห้องเรียนน่าอยู่

๓ ห้องเรียนควรมีความสวยงาม และสร้างความสนใจต่อผู้เรียนและผู้พบเห็น

๔ ควรมีการเสริมสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ อาจจัดในรูปแบบของป้ายนิเทศ คำขวัญ และมุมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ และเป็นการโน้มน้าวจิตใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

๕ ควรจัดบรรยากาศให้เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของผู้เรียน

๖ การจัดบริการแนะแนวสนองความต้องการของเด็ก

๗ กำหนดความรับผิดชอบงาน และตอบสนองงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อสังคมส่วนรวมทั้งในห้องและนอกห้องเรียน โดยการจัดให้มีกิจกรรมทำงานกลุ่มและงานบริการ

๘ จัดให้มีการสรุปและเน้นความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของบทเรียนเพิ่มเติมเวลาพักหรือนอกเวลา

ทองคุณหงส์พันธุ์ กล่าวว่า สภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนล้วนมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กบรรยากาศสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นทั้งสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก สภาพบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดีมีผลต่อสุขภาพจิตของเด็ก ย่อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางด้านสติปัญญาของเด็กเป็นสิ่งที่จูงใจให้เด็กอยากเรียน มีผลต่อเด็กสุขภาพจิต เด็กจะร่าเริงแจ่มใส สนุกสนาน สิ่งที่โรงเรียนควรจัดให้มีหรือดูแลเอาใจใส่ เป็นอันดับแรก ๆ และเห็นด้วยตาเปล่าคือ^{๖๕}

๑. โรงอาหาร หรือสถานที่สำหรับรับประทานอาหาร อันจะก่อให้เกิดความสำเร็จแก่นักเรียน คือ มีอาหารที่รับประทานเป็นการเสริมสุขภาพพลานามัย และมีการฝึกสุขนิสัยในการกินตลอดจนการรักษาความสะอาดที่เกี่ยวกับการกิน

๒. สถานที่เล่นกีฬาหรือสถานที่พักผ่อน ในยามว่างเรียนสามารถช่วยนักเรียนให้ได้พักผ่อนหรือเล่นระหว่างพักเรียนเป็นการคลายเครียด ให้ฝึกสุขนิสัยทางกีฬา และส่งเสริมสุขภาพ

^{๖๔}วันเพ็ญ จิตต์เจริญธรรม, รายงานการวิจัยความคิดเห็นของนักเรียน นักศึกษาและครูอาจารย์ต่อการจัดการศึกษาสิ่งแวดล้อม ภายในวิทยาลัยอาชีวศึกษา, (ฉะเชิงเทรา : วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕ – ๒๖.

^{๖๕}ทองคุณ หงส์พันธุ์, คู่มือการพัฒนาสถานศึกษาด้านอาคารสถานที่ตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ., หน้า ๑๘.

๓. ห้องสมุด อาจจะเป็นรูปมาตรฐานหรือในรูป (BookCorner)หรือรูปใดๆ ก็ได้ตามความเหมาะสมห้องสมุดจะเอื้ออำนวยให้นักเรียนคือเสริมสร้างความรู้ สร้างนิสัยรักการอ่านและได้ฝึกฝนคลายเครียด

๔. ห้องเรียน จากคู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ได้เสนอการจัดสภาพในห้องเรียน ได้แก่ การจัดที่นั่ง โต๊ะครู การจัดมุมเสริมความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ต่างๆ

จากที่กล่าวมา โรงเรียนนอกจากจะอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานทางการศึกษาแล้วยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเจริญงอกงามด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมและสติปัญญาของนักเรียนเป็นอย่างมากการกำหนดแผนผังอาคารการจัดบริเวณและการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้ตอบสนองการเรียนรู้และการพัฒนาของเด็กโดยหลักการแล้วจะไม่นิยมการวางรูปแบบตายตัวที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปร่างขนาดทรงเพื่อประโยชน์ด้านการเรียนการสอนและการปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม หากนักเรียนได้พบเห็นสภาพบรรยากาศอันดีงามจะเป็นการกระตุ้นสติปัญญาเสริมพัฒนาการทางสุนทรีย์ และความซาบซึ้งในอดีตซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากโรงเรียนในช่วงการพัฒนาศักยภาพ การเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ นั้นเอง

จรรยา จำนวนได้กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่หรือทางวัตถุที่สร้างขึ้นในสถานศึกษาว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่สามารถสัมผัสได้ เช่น ถนน สนาม บริเวณอาคารสถานที่สวนหย่อม เป็นต้น^{๖๖}

วิมลสิทธิ์ ทรายงูรได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ไว้ว่าสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ภาชนะ เครื่องเรือน อาคาร ถนน ชุมชนหรือเมือง สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ แสงสว่างระดับเสียงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ฯลฯ และสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏตามธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ พืชพรรณต่าง ๆ แม่น้ำลำธาร ที่ราบ ฯลฯ ตลอดจนภูมิอากาศ เป็นต้น^{๖๗}

สภาพแวดล้อมทางด้านอาคารสถานที่ของสถานศึกษามีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการทุกคนที่อยู่ในสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่และการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความรู้สึกของมนุษย์ และมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างและหล่อหลอมบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ หรือมีผลกระทบกับพฤติกรรมและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์อย่างยิ่ง

^{๖๖}จรรยา จำนวน, อ่างใน พัทธ์ สมาน, การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา, งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), หน้า ๒๘.

^{๖๗}วิมลสิทธิ์ ทรายงูร, พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒.

ปริญญา อังศุสิงห์ ได้ให้หลักในการเลือกทำเลที่ตั้งสถานศึกษาว่า ควรจะได้พิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้^{๖๔}

๑ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างที่ดินของสถานศึกษากับชุมชนในย่านนั้น
๒ มีความสัมพันธ์กับจำนวนประชากร สามารถบริการทางด้านการศึกษาได้อย่างทั่วถึง

- ๓ ระยะทางระหว่างบ้านกับสถานศึกษาไม่ห่างจนเกินไป
- ๔ ต้องคำนึงถึงขนาดสถานศึกษาเมื่อถึงจุดอิ่มตัวสูงสุด
- ๕ ต้องคำนึงถึงบริเวณ (Zoning) ในด้านผังเมืองและสิ่งแวดล้อม
- ๖ คำนึงถึงสวนสาธารณะและบริเวณอื่น ๆ
- ๗ คงสภาพต้นไม้และสิ่งที่มีอยู่แล้วให้คงที่ตามธรรมชาติ
- ๘ ลักษณะดินอยู่ในสภาพดีควรปลูกต้นไม้
- ๙ มีการบริการด้านสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอ

วัลลภกันทรพยักกล่าวว่า สิ่งที่โรงเรียนควรจัดให้มี หรือดูแลเอาใจใส่เป็นอันดับแรก ๆ และเห็นด้วยตาเปล่า คือ^{๖๕}

๑ โรงอาหารหรือสถานที่สำหรับรับประทานอาหารอันจะก่อให้เกิดความสำเร็จแก่นักเรียน คือ มีอาหารที่รับประทานเป็นการเสริมสุขภาพพลานามัย และมีการฝึกสุขนิสัยในการกิน ตลอดจนจนถึงการรักษาความสะอาดที่เกี่ยวกับการกิน

๒ สถานที่เล่นกีฬาหรือสถานที่พักผ่อนในยามว่างเรียน สามารถช่วยนักเรียนในเรื่องพักผ่อน เล่นระหว่างพักเรียน เป็นการคลายเครียดได้ ฝึกสุขนิสัยทางกีฬา การส่งเสริมสุขภาพ

๓ ห้องสมุด อาจอยู่ในรูปมาตรฐานหรือในรูปมุมหนังสือ (Book Comer) หรือรูปใด ๆ ก็ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งห้องสมุดจะเอื้อให้นักเรียน คือ เสริมสร้างความรู้ สร้างนิสัยรักการอ่านและพักผ่อนคลายเครียด

^{๖๔} ปริญญา อังศุสิงห์, อ้างใน ผกาทิพย์ เกษรากุล, สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในทัศนะของนิสิต, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๔), หน้า ๒๔.

^{๖๕} วัลลภ กันทรพยัก, Basic needs ของโรงเรียน, วิจัยสนเทศ, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕), หน้า ๒๔.

ธเนศข้าเกิดได้กล่าวถึงแนวทางการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนไว้ดังนี้^{๗๐}

๑. การจัดที่นั่งของนักเรียน การจัดที่นั่งของนักเรียนต้องใช้เดินมาหากัน และความคล่องตัวของการเคลื่อนย้ายในการปฏิบัติกิจกรรม การจัดที่นั่งของผู้เรียนแบ่งเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑.๑ การจัดที่นั่งเป็นรายบุคคล อาจจัดหลายแบบ เช่น เรียงเป็นแถวตอนลึกหันหน้าไปทางกระดานดำทั้งหมด ซึ่งเป็นแบบที่ใช้กันมานาน ปัจจุบันเรียกว่าการจัดแบบเกา เพราะเห็นว่าหลักสูตรแบบเกาใช้วิธีให้ครูบอก อธิบาย โดยตลอด ผู้เรียนเป็นผู้ฟังอย่างเดียวไม่ต้องปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ การจัดที่นั่งแบบนี้ยังใช้ได้อยู่ เมื่อจะปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ ควรปรับปรุงการจัดที่นั่งใหม่ สำหรับการจัดเป็นรูปตัวยู ครึ่งวงกลม บางครั้งเกิดปัญหา ผู้เรียนต้องนั่งเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งตลอด เพราะต้องหันหน้าไปผู้สอนหน้าชั้นจะไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพ

๑.๒ การจัดที่นั่งเป็นกลุ่ม หลักสูตรฉบับปรับปรุงกำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงมีการจัดที่นั่งเป็นกลุ่มๆ วิธีจัดคือ ให้ผู้เรียนนั่งหันหน้าเข้าหากันเป็นกลุ่ม สำหรับตำแหน่งที่ตั้งของแต่ละกลุ่มกำหนดได้ตามความเหมาะสม การจัดที่นั่งแบบนี้ควรจัดในกรณีผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน หรือผู้สอนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปสำหรับโต๊ะเก้าอี้ของผู้เรียนที่ใช้ในห้องเรียนควรมีขนาดพอเหมาะกับผู้ใช้ มีฉะนั้นจะทำให้อ่าน เขียน และทำกิจกรรมไม่สะดวกอาจมีผลทำให้เสียบุคลิกภาพได้ จำนวนโต๊ะ เก้าอี้ ก็ควรมีอย่างเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน ส่วนการจัดโต๊ะของผู้สอน ควรจัดอยู่ในที่ที่เหมาะสม อาจจัดไว้หน้าห้อง ข้างห้อง กลางห้อง หรือหลังห้องก็ได้ จากงานวิจัยบางเรื่อง เสนอแนะให้จัดโต๊ะผู้สอนไว้ด้านหลังห้อง เพื่อให้มองเห็นผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตามการจัดโต๊ะผู้สอนขึ้นอยู่กับการจัดที่นั่งของผู้เรียนด้วย

๒. การจัดห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์ ห้องเรียนที่ดีเปรียบเสมือนบ้านที่ดี ผู้อยู่อาศัยจะได้อยู่อย่างมีความสุข การจัดห้องเรียนได้อย่างเหมาะสมจะเป็นการปลูกฝังนิสัยบางอย่างให้แก่ผู้เรียน เช่น ถ้าห้องสปรกรกรู้ง ผู้เรียนจะมีนิสัยเคยชินกับความสปรกร ในที่สุดก็จะเป็นคนรักความสะอาดได้ยาก ซึ่งองค์ประกอบสำคัญในการจัดห้องเรียนที่ควรคำนึงถึงมีดังนี้

๒.๑ สภาพห้องเรียนต้องอยู่ในสภาพที่ดี และใช้การได้เป็นสัดส่วนที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๒.๒ ขนาดห้องเรียนต้องกว้างขวางพอเหมาะกับจำนวนผู้เรียน และเนื้อที่เพียงพอในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๓. สุขลักษณะในห้องเรียน ห้องเรียนควรให้ถูกสุขลักษณะดังนี้

^{๗๐} ธเนศ ข้าเกิด, อ่างใน ฌฐฎฎฎ ฌุชฌ, การศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว, วิทยาลัยนพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔- ๑๖.

๓.๑ อากาศถ่ายเทได้ดี มีหน้าต่างอย่างเพียงพอ และมีประตูเข้าออกได้อย่างสะดวก

๓.๒ แสงสว่างพอเหมาะ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนอ่านหนังสือได้ชัดเจนเป็นการถนอมสายตา ห้องเรียนมีแสงสว่างไม่เพียงพออาจแก้ปัญหาได้ เช่นทำหน้าต่างหรือบานเลื่อนเพิ่มใช้ไฟหรือโคมไฟช่วย จัดแปลงหลังคาให้แสงสว่างส่องผ่านได้ ทาสีภายในห้องเรียน

๓.๓ ปราศจากสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียง ควั่น ฝุ่น ฯลฯ

๓.๔ ความสะอาด ผู้เรียนต้องช่วยกันเก็บกวาดถู เป็นการปลูกฝังนิสัยรักความสะอาดและทำให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม

๔. การจัดตกแต่งห้องเรียน ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังนี้

๔.๑ มุมหนังสือในห้องเรียน ควรมีมุมหนังสือไว้ให้ผู้เรียนอ่านหนังสือจะช่วยให้ผู้เรียนอ่านคล่องมีความรู้กว้างขวาง และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ครูควรหาหนังสือหลายประเภทที่มีความยากง่ายพอเหมาะกับวัยของผู้เรียนมาให้อ่าน และควรหาหนังสือชุดใหม่มา

๔.๒ สื่อการเรียนการสอนของเหล่านี้อาจมีวัสดุต่างๆ สื่อการเรียนการสอนประเภทหนังสือควรจัดให้เป็นระเบียบ อาจอยู่ร่วมกับมุมหนังสือหรือแยกไว้ต่างหาก อุปกรณ์การสอนที่ผู้สอนใช้ไม่ควรติดหรือแขวนนานจนลืมนำอุปกรณ์เหล่านี้ อาจทำให้ความสนใจของผู้เรียนเปลี่ยนไปในขณะเริ่มเรียนบทเรียนใหม่แต่อุปกรณ์บางชนิด เช่น เกม อุปกรณ์การประสมคำ อุปกรณ์การคิดคำนวณ ฯลฯ อาจจัดไว้ที่หนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนเล่นยามว่างซึ่งอาจเรียกว่ามุมฝึกสมอง หรือเรียกชื่ออื่นๆก็ได้สำหรับวัสดุสิ้นเปลืองต่างๆ เช่น กระดาษสีกาวย ฯลฯ ควรจัดได้เป็นสัดส่วน สะดวกต่อการหยิบใช้ ผู้สอนควรฝึกนิสัยการจัดของให้เป็นระเบียบ เมื่อใช้แล้วต้องเก็บให้เข้าที่ให้เรียบร้อย ห้องเรียนจะได้ดูเป็นระเบียบ

๔.๓ เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น ในห้องเรียนทุกห้องเรียนจะมีเครื่องมือ เครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น อุปกรณ์ในการทำความสะดวกห้อง แปร่งสีฟัน ยาสีฟัน และแก้วน้ำของผู้เรียน กล่องอาหารหรือปิ่นโต ฯลฯ สิ่งของเหล่านี้ถ้าไม่จัดที่สำหรับวางให้ดีจะดูเกะกะ ส่วนมากจะจัดไว้ตามมุมหรือฝาผนังห้อง

๔.๔ มุมเสริมความรู้กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ควรจัดไว้ตามความจำเป็นได้แก่ มุมภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสนาและวัฒนธรรม การงานและพื้นฐานอาชีพ และภาษาอังกฤษ

๔.๕ การแสดงผลงานของผู้เรียน ครูควรจัดให้มีการแสดงผลงานของผู้เรียนต่อไปยังสามมารถแก้ไขและพัฒนาผลงานของตนให้ดีขึ้น โดยลำดับผลงานเหล่านี้อาจติดบนป้ายนิเทศแขวนหรือวางบนโต๊ะ

๔.๖ การจัดที่นั่งนอนเอกประสงค์ในยามว่าง ผู้เรียนใช้ห้องเรียนเป็นสถานที่พักผ่อนและทำงานที่ผู้สอนมอบหมาย อ่านหนังสือจากมุมหนังสือ หรือนั่งสนทนากัน ห้องเรียนที่ดีควรจัดสถานที่ไว้ให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวเท่าที่จะทำได้

๔.๗การประดับตกแต่งห้องเรียนผู้สอนส่วนใหญ่มีห้องเรียนมาตรฐานหรือผู้สอนที่รักความสวยงามจะนิยมประดับห้องเรียนด้วยสิ่งต่าง เช่น ม่านมู่ลี่ ภาพสุภาพศิลป์ ฯลฯ การตกแต่งห้องเรียนควรทำอย่างพอเหมาะไม่มากเกินไป เช่น ติดภาพสวยๆ ไม่ควรใช้สีฉูดฉาดหรือใช้สีสะท้อนแสง อาจทำให้ผู้เรียนสายตาเสียได้ การประดับตกแต่งห้องเรียนควรคำนึงถึงหลักความเรียบง่าย ประหยัด และสวยงาม

เมธี ปิณฑานนท์ ได้กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแง่อาคารสถานที่นั้นจะต้องสนองประโยชน์ใช้สอยได้สูงสุด กล่าวคือ ต้องมีลักษณะที่สำคัญ ๑๐ ประการ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การวางแผนการบริหารอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะต้องมิจุดมุ่งหมาย ๑๐ ประการ ต่อไปนี้^{๗๑}

๑ มีความพอเพียง (Adequacy) หมายถึง มีความพอเพียงในด้านต่าง ๆ เช่น ห้องเรียน ห้องใช้ประโยชน์ต่าง ๆ วัสดุ สนามเล่นและพักผ่อน ส้วม และอื่น ๆ

๒ มีความเหมาะสม (Suitability) หมายถึง มีความเหมาะสมในด้านที่ตั้งของอาคารสถานที่ ลักษณะของพื้นที่ และการจัดอาคารสถานที่ เป็นต้น

๓ มีความปลอดภัย (Safety) หมายถึง มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ อัคคีภัย วาตภัย มรสุม และอื่น ๆ

๔ มีสุขลักษณะ (Healthfulness) หมายถึง อยู่ห่างไกลจากอากาศเป็นพิษ ก๊าซพิษ ช่างโสเภณี และอื่น ๆ

๕ ระยะเวลาที่ติดต่อและใช้สอย (Accessibility) หมายถึง ที่ตั้งของโรงเรียนจะต้องไม่ไกลจากหมู่บ้าน จากจุดต่าง ๆ ในบริเวณ รวมทั้งไม่ห่างไกลจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ประโยชน์ต่อสถานศึกษา เช่น ห้องสมุดสาธารณะ สวนสาธารณะ และอื่น ๆ ทั้งนี้รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ส้วมไม่ไกลตัวอาคารเกินไป บ้านพักครู บ้านพักครูใหญ่ หรือบ้านพักภารโรง บ้านเหล่านี้ไม่ควรอยู่ใกล้ตัวอาคารเรียนหรือบริเวณโรงเรียน

๖ มีความยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ต้องมีการเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลง และเอื้ออำนวยต่อการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน รวมทั้งเครื่องใช้ต่าง ๆ ในสถานศึกษาได้

๗ มีประสิทธิภาพ (Efficient) หมายถึง การได้ใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มาก แต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยน้อยที่สุดหรือคุ้มค่าที่สุด

๘ มีความประหยัด (Economy) หมายถึง อาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความประหยัด เช่น ประหยัดในการซ่อมแซม บำรุงรักษา การเคลื่อนย้าย และอื่น ๆ

^{๗๑}เมธี ปิณฑานนท์, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๓๑), หน้า ๙ – ๑๐.

๙ สามารถขยายได้(Expansibility) หมายถึง การออกแบบอาคารสถานที่ซึ่งสามารถขยายได้ มีการเตรียมการขยายตัวได้พอสมควร ซึ่งสามารถขยายได้ง่ายและสิ้นเปลืองน้อย ทั้งนี้ รวมถึงการขยายพื้นที่ของสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย

๑๐ มีรูปร่างที่สวยงาม (Appearance) หมายถึง จะต้องมีการวางผังบริเวณสถานศึกษาได้อย่างสวยงาม และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ มีการตกแต่งบริเวณห้องเรียน และอื่น ๆ ให้เป็นที่ชื่นชมของผู้พบเห็นอยู่ตลอดเวลา

อรพันธุ์ ประสิทธิรัตน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เกี่ยวข้องกับอาคารสถานที่ซึ่งมีลักษณะเด่น ๆ ๘ ประการ คือ^{๗๒}

- ๑ ที่นั่งนักเรียนห่างพอเหมาะที่จะอ่านอักษรบนกระดานได้
- ๒ ห้องเรียนมีแสงสว่างและระบายอากาศ
- ๓ มีห้องสมุดและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้นักเรียนใช้ค้นคว้า
- ๔ ขนาดของโต๊ะ เก้าอี้ พอเหมาะกับตัวนักเรียน
- ๕ ที่นั่งในห้องเรียนมีครบจำนวนนักเรียน
- ๖ สภาพอากาศในห้องเรียนไม่ร้อนอบอ้าว
- ๗ สภาพห้องเรียนส่วนใหญ่สะอาดสงบ
- ๘ มีบริการถ่ายเอกสารและการพิมพ์

ซีเกอร์(Seager)ได้กล่าวถึงการวางแผนผังโรงเรียนที่ดีสำหรับโครงการในปัจจุบันควรมีการวางแผนผังโดยคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้^{๗๓}

- ๑ ตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสม ในแง่ของชุมชนและโรงเรียนอื่น ๆ และกว้างขวางพอเหมาะกับโครงการในปัจจุบัน รวมทั้งต้องสามารถจะขยายได้ในอนาคต
- ๒ ตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสม สวยงาม และสามารถใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมกลางแจ้ง และสันทนาการได้มากที่สุด
- ๓ วางแผนผังให้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการในการศึกษาด้านต่าง ๆ
- ๔ จัดส่วนที่เงียบสงบและอีกที่กให้แยกจากกัน รวมทั้งอาจารย์ฝ่ายสอนและฝ่ายธุรการควรแยกให้เป็นสัดส่วน
- ๕ ควรอยู่ในที่ที่ก่อให้เกิดปัญหาจราจรน้อยที่สุด
- ๖ ควรจัดการจราจรทางรถยนต์ให้แยกจากทางเท้าและจักรยาน

^{๗๒}อรพันธุ์ ประสิทธิรัตน์, การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๓), หน้า ๔๒.

^{๗๓}Seager, P. W., **Purposed school building code for Thailand** Indiana :Indiana University, 1961, pp.

- ๗ จัดให้มีทางระบายลมตามธรรมชาติ และแสงสว่างอย่างดีที่สุด
- ๘ สร้างด้วยวัสดุที่เลือกสรรอย่างดีทนทานและราคาพอสมควร
- ๙ ภายในตึกเรียนควรจัดวางวัสดุไว้ให้เหมาะสมกับหน้าที่ใช้สอย มีความสวยงาม สะดวกสบายและเป็นประโยชน์

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึงการจัดตกแต่งสิ่งปลูกสร้างต่างของสถานศึกษาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดและเอื้อประโยชน์ต่อการใช้สอย รวมทั้งการจัดสภาพห้องเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา สวนหย่อม สภาพรั้วของโรงเรียน บริเวณทางเดิน บริเวณจอดรถ มุมพักผ่อน ตลอดจนการจัดภูมิทัศน์และการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อเป็นการเพิ่มความร่มรื่น สวยงาม ต้องมีปริมาณพอเพียงและมีคุณภาพ อีกทั้งยังต้องจัดให้เป็นระเบียบ เหมาะสมกับที่ตั้งของโรงเรียน ควรมีการบำรุงรักษาให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ เพราะสถานศึกษาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้เรียนแต่ละคนตามสภาพจริง

๒ การจัดสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน

สภาพแวดล้อมด้านการเรียนรู้ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านการเรียน ตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์มากที่สุดภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา แจ่มใส น่าเรียน ไม่มีสภาพแห่งความกลัว หวาดผวาวิตกกังวล สิ่งมีชีวิตลักษณะของสภาพแวดล้อมทางด้านการเรียนรู้ ครู-อาจารย์มีความกระตือรือร้นในการเร่งเร้าให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองมีความรับผิดชอบต่องานตนเองและสังคม รู้จักหาเทคนิคหรือจัดหาเอกสาร การเชิญวิทยากรจากภายนอก การพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนมาช่วยเสริมเปลี่ยนแปลงวิธีสอน เพื่อลดความเบื่อหน่ายซ้ำซากจำเจ

การจัดสภาพแวดล้อมด้านการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดสภาพดังกล่าว ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามตัวชี้วัด ส่งเสริมความสามารถของแต่ละบุคคลให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนแล้วดำเนินกิจกรรมด้วยความเป็นกันเอง ส่งเสริมการเรียนเป็นกลุ่มช่วยกันคิด ช่วยกันทำระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

เพียงจิต สีดาสมูทร์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพล และส่งผลกระทบทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนมีลักษณะที่ช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลาในการจัดกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนคือ^{๗๔}

^{๗๔} เพียงจิต สีดาสมูทร์, การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตจตุจักร สังกัดกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๘), หน้า ๕๗.

๑. การร่วมมือและการแข่งขันของผู้เรียนในชั้นเรียนประกอบด้วยบรรยากาศที่ส่งผลให้นักเรียนร่วมมือกันแก้ปัญหา การให้แรงเสริมหรือให้รางวัล

๒. ลักษณะพฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อการเรียนของผู้เรียน

๓. ความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน คำนึงถึงวัตถุประสงค์การเรียนเป็นสำคัญ

๔. ความรู้สึกและเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อกลุ่มเพื่อน ผู้สอน และโรงเรียนจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้

กระบวนการเรียนการสอน และการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้และความสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบกับการจัดหลักสูตร พฤติกรรมการสอนของครู อาจารย์ การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมรวมถึงสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนจากการเรียนรู้อย่างเดียว มาเป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำจนเกิดทักษะและกิจนิสัยที่มั่นคง^{๗๕}

วิชย วงษ์ใหญ่ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพล และส่งผลกระทบทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนมีลักษณะที่ช่วยส่งเสริมและขัดขวางการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลาในการจัดกระบวนการเรียนการสอน^{๗๖}

๑ การร่วมมือ และแข่งขันของผู้เรียนในชั้นเรียน ประกอบด้วย บรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมมือกันแก้ปัญหา การให้แรงเสริมหรือรางวัล

๒ ลักษณะพฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้สอน จะมีอิทธิพลต่อการเรียนของผู้เรียน

๓ ความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน คำนึงถึงวัตถุประสงค์การเรียนเป็นสำคัญ

๔ ความรู้สึกและเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อกลุ่มเพื่อน ผู้สอน และโรงเรียนจะมีผลต่อการเรียนรู้

^{๗๕} รัตน์ มั่นจิตร, ศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนโรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๑, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (คณะครุศาสตร์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐). หน้า ๑๗.

^{๗๖} วิชย วงษ์ใหญ่, กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๗), หน้า ๑๙๙.

อรพันธ์ ประสิทธิรัตน์ ได้สรุปว่า พฤติกรรมของครูมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอน ต่อผู้เรียนอย่างมาก และมีลักษณะที่เด่น ๆ ผู้เรียนมีความสนใจ ได้แก่^{๗๗}

- ๑ ครูแต่งกายเรียบร้อย
- ๒ มีความรู้ในเนื้อหาวิชาดี
- ๓ ควบคุมชั้นเรียนได้ดี
- ๔ พูดเสียงดังฟังชัด
- ๕ ยิ้มแย้มแจ่มใสและเป็นกันเองกับนักเรียน
- ๖ ใจดีมีเหตุผล
- ๗ ใช้วาจาสุภาพอ่อนโยนกับนักเรียนเสมอ
- ๘ เตรียมการสอนอย่างดีทุกครั้ง
- ๙ ใช้สื่อการสอนเสมอ
- ๑๐ เข้าสอนตรงเวลาทุกครั้ง
- ๑๑ มีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ
- ๑๒ อธิบายเนื้อหาวิชาได้แจ่มแจ้ง
- ๑๓ รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พันธณีย์ วิหคโต ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครูดีเด่น วิชาภาษาไทย และวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า การสร้างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน อยู่ในระดับดี คือ มีการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดห้องเรียนให้น่าอยู่ น่าเรียน การสร้างบรรยากาศการเรียนให้สนุกสนาน มีการแก้ไขข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาด มีการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดหาเหตุผลให้เกิดความเข้าใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีเป็นกันเองกับนักเรียนใกล้ชิด และมีความสนใจนักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายกรณี และซ่อมแก้ไขเป็นรายบุคคล สภาพแวดล้อมที่ดีจะทำให้ทุกคนมีความสุข มีความมั่นใจ และตระหนักในคุณค่าของตนเอง^{๗๘}

การจัดบรรยากาศของการเรียนการสอน ถือเป็นปัจจัยสำคัญมากในการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด ความคิดและสติปัญญาของเด็กจะพัฒนาได้เนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมมาเป็นเครื่องช่วยกระตุ้นให้เปลี่ยนแปลงปรับปรุงตนเอง ให้เกิดความสมดุลกับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา ซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้

^{๗๗}อรพันธ์ ประสิทธิรัตน์, การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, หน้า ๓๐.

^{๗๘}พันธณีย์ วิหคโต, สภาพการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย(ภาษาไทยและคณิตศาสตร์) ของครูดีเด่นระดับจังหวัดในโรงเรียนประถมศึกษา, วารสารการวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๗), หน้า ๔๓.

เสนอแนวทางการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจและ
 แรงจูงใจในการเรียนคือ^{๗๙}

๑. การสร้างความเป็นกันเองระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับ
 นักเรียน เช่น การจัดที่นั่งเป็นกลุ่ม แผนที่นั่งของนักเรียน
๒. การยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงอารมณ์ดี
๓. ใช้คำพูดแสดงความเมตตา ไม่ใช้วาจาเยาะเย้ยถากถางนักเรียนนักเรียนหรือ
 ใช้อำนาจข่มขู่ให้นักเรียนกลัว ครูควรสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในบทเรียนให้คำชมมากกว่าติ
๔. ให้ความรักความอบอุ่นกับนักเรียนทุกคน ควรมีความรู้สึกว่าเป็นส่วน
 หนึ่งของคณะเป็นที่รักและยอมรับของครูและเพื่อน ๆ ครูจะต้องเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์อันดีโดย
 ต้องพยายามรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
๕. ให้ความสนใจและเห็นอกเห็นใจ โดยครูต้องเอาใจใส่ และสอนนักเรียนให้
 อยู่ด้วยกันอย่างราบรื่น ไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน
๖. ให้ความยุติธรรม การปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนด้วยใจเป็นกลางไม่มีอคติ
 ต้องมีความพยายามควบคุมอารมณ์ให้ได้ พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนทุกคนอย่าง
 เท่าเทียมกัน
๗. ให้ความไว้วางใจและยกย่องให้นักเรียนทำงานหรือกิจกรรมตามที่
 มอบหมายโดยครูที่ปรึกษาให้กับนักเรียนอิสระในการทำงานเข้าใจตนเองรับผิดชอบตนเองและ
 เรียนรู้ด้วยตนเอง
๘. มีความไวรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น ขณะที่ครูกำลังสอนเมื่อ
 สังเกตเห็นว่านักเรียนไม่สนใจ ครูก็อาจจะเปลี่ยนกิจกรรมหรือเทคนิควิธีการสอน เพื่อให้ทุกคน
 หันมาสนใจบทเรียนตามเดิม
๙. มีการยอมรับนับถือ ครูเห็นคุณค่าในตัวนักเรียน ยอมรับว่านักเรียนเป็น
 บุคคลสำคัญมีคุณค่าและสามารถเรียนได้ ให้โอกาสแสดงความรู้สึกโดยวิธีสอนแบบต่างๆ อย่าง
 หลากหลาย
๑๐. ให้นักเรียนมีบทบาทในการสร้างความคิด ให้นักเรียนที่เก่งช่วยสอนให้แก่
 นักเรียนที่อ่อน
๑๑. ไม่แสดงพฤติกรรมที่ซ้ำ ครูต้องพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนไม่ให้
 ซ้ำๆ กันเป็นประจำเพราะจะทำให้เกิดบรรยากาศที่น่าเบื่อหน่าย
๑๒. ให้แรงเสริมหรือรางวัลควรมีการให้กำลังใจแก่นักเรียนที่มีจุดเด่นด้าน
 ต่างๆ อย่างทั่วถึงและตามความเหมาะสม เช่น ชมเชยนักเรียนที่แสดงพฤติกรรมเป็นกลุ่ม

^{๗๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (พิมพ์ครั้งที่ ๕), หน้า ๙ – ๑๗.

เพราะจะทำให้ผู้ได้รับการชมเชยมีความภาคภูมิใจนักเรียนคนอื่น ๆ ก็จะได้เห็นแบบอย่างที่ดีเป็นต้น

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ หมายถึงการวางแผน การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการกำหนดตัวครูผู้สอน การจัดหาเอกสารความเพียงพอของหนังสือเรียน สื่อการเรียนการสอน การเชิญวิทยากรภายนอก การวัดผลและประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเพราะสภาพแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนต่อผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลได้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งสามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจบทเรียนได้ด้วยตนเอง โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในด้านการจัดหาแหล่งเรียนรู้ใหม่ ๆ วัสดุอุปกรณ์ และสร้างความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน

๓ การจัดสภาพแวดล้อมด้านการบริหาร

สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร ได้แก่การดำเนินการใด ๆ ภายในโรงเรียนให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรและตัดสินใจซึ่งสังเกตได้จากการดำเนินงานของการบริหารรองรับนักเรียน การประกันอุบัติเหตุให้กับนักเรียน การรักษาความปลอดภัยภายในโรงเรียน ความสะอาดของโรงเรียน รวมถึงภายในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องประชุม ห้องน้ำ โรงอาหารอย่างมีระบบก็ต้องอาศัยครูผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะให้กับผู้เรียน ด้วยลักษณะของการมีส่วนร่วม การร่วมมือสามารถเรียนรู้พฤติกรรมและความรู้สึกทางด้านจิตวิทยาของผู้ร่วมงานได้มากทำให้รู้ทำที่ว่าแต่ละคนมีความคิดเห็น ความสามารถอย่างไร เป็นการเปิดโอกาสให้ได้ใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละคนได้อย่างเต็มที่ ส่งผลทั้งโดยทางตรงและส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ในสังคมในอนาคต^{๔๐} การจัดการด้านต่าง ๆ ด้วยลักษณะของการบริหารที่ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีนั้น เริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบายควรให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม มีการนำข้อมูลจากการสำรวจสภาพปัจจุบัน และปัญหามากำหนดเป็นนโยบายในการแก้ปัญหาและพัฒนาของโรงเรียน ซึ่ง ธงชัย สันติวงษ์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือร่วมงานโดยการให้มีส่วนร่วมในงานเป็นการส่งเสริมให้มีการร่วมมือจากกลุ่ม สามารถเรียนรู้พฤติกรรมและความรู้สึกทางด้านจิตวิทยาของผู้ร่วมงานได้มาก ทำให้รู้ทำที่ว่าแต่ละคนมีความสามารถมีความคิดเห็น

^{๔๐}ศรีสมร พุ่มสะอาด, อ่างใน ฌัญญาพร ดุษดี, การศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙ – ๒๐.

อย่างไร เป็นการเปิดโอกาสให้ได้ใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละคนได้อย่างเต็มที่^{๔๑} ซึ่งสอดคล้องกับ นิพนธ์ จิตต์ภักดี ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเรื่องระบบและการดำเนินงานของหน่วยงานแล้ว ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเรื่องระบบและเรื่องการทำงาน ผู้ปฏิบัติย่อมอุทิศตนเพื่องาน และมีขวัญในการปฏิบัติงานดี การมอบหมายงานและการสั่งการก็เป็นไปตามสายการบังคับบัญชาอย่างแจ่มชัดเหมาะสมกับความสามารถ ไม่เกินกำลังมอบหมายงาน และติดตามดูแลช่วยเหลือถามไถ่ ดูแลความเหน็ดเหนื่อย ยกย่องชมเชย มีการสร้างขวัญกำลังใจ จัดสวัสดิการให้หลาย ๆ รูปแบบ เป็นต้น^{๔๒} การบริหารทางด้านวางแผนอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นหลักการทางการศึกษาเน้นหลักการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือสังคมในอนาคต นักวางแผน และนักบริหารที่มีอุดมการณ์ ต้องยึดหลักทางการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการทำงานจะต้องใช้ความรู้ความสามารถและพยายามค้นหาแหล่งสนับสนุนทั้งทางด้านการเงิน และวัสดุอุปกรณ์จากแหล่งต่าง ๆ มาช่วยสร้างบรรยากาศทางการศึกษาที่ส่งผลทั้งโดยทางตรงและส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ในสังคมในอนาคต

จันทร์หาญ สวงนาม สถานศึกษาเป็นองค์กรทางการศึกษา (Educational Organization) ซึ่งแตกต่างจากองค์กรธุรกิจ (Business Organization) การบริหารการศึกษา (Educational Administration) จะเน้นที่การเรียนการสอน หลักสูตร โปรแกรมการศึกษา การพัฒนาการสอน และการประเมินผลการสอนซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน^{๔๓}

อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ กิงคารวัฒน์ กล่าวว่า งานในสถานศึกษาซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องการดูแลควบคุม เพื่อให้การบริหารงานสถานศึกษามีประสิทธิภาพนั้น ประกอบด้วย งานวิชาการ งานกิจการนักเรียนนักศึกษา งานบุคลากร งานด้านอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริหารสถานศึกษา งานบริหารทั่วไป งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน^{๔๔}

พรพจน์ พจน์พัฒนาพล สรุปไว้ว่าสภาพแวดล้อมในโรงเรียนด้านการบริหาร คือ การดำเนินการในโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร การ

^{๔๑}ธงชัย สันติวงษ์, องค์การทฤษฎีและการออกแบบ (พิมพ์ครั้งที่ ๘), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๒๒.

^{๔๒}นิพนธ์ จิตต์ภักดี, การพัฒนาทีมงานให้มีประสิทธิภาพ, วารสารประชากรศึกษา, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘), หน้า ๕๗.

^{๔๓}จันทร์หาญ สวงนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิต, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๔๔}อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงคารวัฒน์, หลักและแนวทางในการนิเทศภายในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๒๘), หน้า ๕.

จัดระบบทำงานการบังคับบัญชาที่มีความเป็นกันเอง มีความเป็นประชาธิปไตยบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนในการบริหารและตัดสินใจ^{๔๕}

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียนด้านการบริหาร คือ การจัดการระบบงานของสถานศึกษา โดยเกิดจากการร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจในเรื่องของบริการรับส่งนักเรียน การประกันอุบัติเหตุให้กับนักเรียนการรักษาความปลอดภัยภายในโรงเรียน ความสะอาดของบริเวณโรงเรียน ซึ่งรวมถึงความสะอาดภายในห้องเรียน ห้องพักรู ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ โรงอาหาร บริเวณน้ำดื่ม น้ำใช้ ห้องสุขา การจัดสวัสดิการในด้านทุนการศึกษาให้แก่นักเรียน และการสนับสนุนการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา

๔ การจัดสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน

สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อนักเรียนที่กำลังศึกษาเพราะเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในวัยกำลังเจริญเติบโต ร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เมื่ออยู่ในสถาบันการศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กับเพื่อนอย่างมาก กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาทางด้านความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ และคุณธรรมของนักเรียนดังที่ แอสติน(Astin)^{๔๖} ได้ศึกษาวิจัย พบว่า การเลือกศึกษาวิจัยและอาชีพนักศึกษา มักจะคล้อยตามกลุ่มเพื่อนหรือกล่าวได้ว่า นักเรียนจะยึดถือการตัดสินใจการเลือกของตัวเองหรือจะเปลี่ยนแปลงเลือกนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนของเพื่อนที่เลือกสาขาอาชีพเดียวกันสูง โดยเฉพาะ สาขาวิศวกรรม การสอน กฎหมาย และธุรกิจ กลุ่มเพื่อนร่วมสถาบันศึกษาและร่วมชั้น มีอิทธิพล ในการปรับตัวและการดำรงชีวิตในสังคมสถานศึกษา ซึ่งเปรียบเสมือนสังคมย่อย^{๔๗}

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนไว้ดังนี้^{๔๘}

๑ เป็นกลุ่มที่จะประสานชีวิตจากสังคมในบ้านไปสู่มหาวิทยาลัย ทำให้หนีได้ รู้สึกว่าตนเองประสบความสำเร็จด้านใดด้านหนึ่ง

๒ เป็นกลุ่มที่สนับสนุนและเป็นเครื่องมือให้บรรลุเป้าหมายทางพุทธิปัญญาของการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

๓ เป็นกลุ่มที่สนับสนุน สนองอารมณ์จิตใจ และความต้องการของนิสิต ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับอาจารย์ ห้องเรียนและมหาวิทยาลัย

^{๔๕}พรพจน์ พจน์พัฒน์พล, ศึกษาการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนวัดเทพนิมิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทราเขต ๑, งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๓๑.

^{๔๖}Astin, W. A., *The college environment*. p. 136.

^{๔๗}วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, บุคลากรนิสิตนักศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คุรุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๔๕ – ๔๖.

๔ เป็นกลุ่มที่เปิดโอกาสให้นิสิตได้เรียนรู้ และเข้าใจชีวิตการอยู่ร่วมกัน การสมาคมและการทำงานกับคนที่ภูมิหลังแตกต่างกันได้ดี

๕ กลุ่มเพื่อนอาจมีการยุยงให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ กระตุ้นให้เกิดความคิดหรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กำลังใจการเปลี่ยนแปลงของนิสิตหรือกลุ่มเพื่อนอาจช่วยกันปรับปรุงรักษาสภาพที่คงเดิมไม่ยอมเปลี่ยนแปลง

๖ นิสิตที่เรียนไม่ค่อยดีหรืออาจมีการผัดหวัง กลุ่มเพื่อนจะทำให้นิสิตเลือกทางออกทางอื่น หรือช่วยให้นิสิตมีภาพพจน์ในทางบวก โดยสนับสนุนให้ความสนใจต่อสิ่งอื่นที่ไม่ใช่การศึกษา

๗ องค์การบริหารนิสิตมักมีหน้าที่เป็นพรรคพวกของนิสิตแต่ละคน อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนดังกล่าวเป็นผลมาจากการรวมตัวของนิสิต มีการแพร่จากแต่ละคนไปสู่บุคคลการใช้ชีวิตในสังคมมหาวิทยาลัย ตลอดจนพัฒนาการต่าง ๆ ของนิสิตให้เจริญงอกงาม

อรพันธุ์ ประสิทธิรัตน์ ได้ศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นประกอบด้วย^{๔๔}

๑ ความสนใจในการเรียนของเพื่อนร่วมชั้นเรียน ได้แก่ ถือการเรียนเป็นเรื่องสำคัญติดตามเนื้อหาที่เรียนตลอดเวลา ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากที่เป็นในห้องเสมอ ร่วมอภิปรายต่าง ๆ ในชั้นเสมอ ๆ แข่งขันและทำกิจกรรม

๒ พฤติกรรมการเรียนของเพื่อนร่วมชั้น ประกอบด้วย ทำงานร่วมกันกับผู้อื่นอื่น ๆ ได้มาเรียนสม่ำเสมอ ส่งการบ้านหรือรายงานตามกำหนดเวลา ซื่อสัตย์ สุจริต ในขณะสอบ จดงานอย่างเป็นระเบียบ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีอารมณ์ขัน และสนุกสนานกับการเรียนสนใจตอบคำถามครูขณะเรียน

๓ พฤติกรรมของผู้ร่วมชั้น ประกอบด้วย แต่งกายสะอาดเรียบร้อย เฉลียวฉลาด รักสงบ ไม่ชอบทะเลาะวิวาท เคารพนับถือครูทั้งต่อหน้าและลับหลัง สนใจวิธีการสอน ของครู

๔ การมีพฤติกรรม ไม่ตั้งใจเรียนของเพื่อนร่วมชั้น เข้าห้องเรียนช้า คอยเสียงดังขณะอยู่ในชั้น เรียนอ่อน ได้เกียจคร้านอย่างได้เหตุผล

ดังนั้นจากที่ได้กล่าวมาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ถ้าหากโรงเรียนสามารถจัดสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านกายภาพหรือด้านอาคารสถานที่ ด้านการเรียนรู้ และด้านการบริหารได้อย่างเหมาะสม โรงเรียนก็จะเป็นสถานที่สร้างความร่มรื่น เปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของนักเรียนที่จะช่วยพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้เป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถที่เป็นพื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวให้เข้ากับ

^{๔๔}อรพันธุ์ ประสิทธิรัตน์, การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, หน้า ๔๘.

การเปลี่ยนแปลง การพึ่งพาตนเองและการดำรงชีวิตที่จะประสบผลสำเร็จในอนาคตได้ ก็จะทำให้ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนได้อย่างไว้วางใจ

๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๓.๑ งานวิจัยภายในประเทศ

มลิวลย์ อารีย์สันติชัย ได้ศึกษาความคิดของนักเรียนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน โดยภาพรวมและองค์ประกอบ สถานที่ ห้องเรียน นักเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมทางวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนองค์ประกอบบุคลากร และบรรยากาศการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก นักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้นเรียนต่างก็มีความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะของนักเรียนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน คือ สถานที่ที่ควรปลูกต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ และปลูกหญ้าบริเวณสนาม ห้องเรียนสะอาด มีระเบียบ และเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และสภาพสิ่งแวดล้อมทางวิชาการ ควรจัดพิพิธภัณฑ์การศึกษา ได้แก่ จัดบอร์ด และนิทรรศการในห้องเรียน^{๔๔}

วิชญ์ ผสมทรัพย์ ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสัทธิพิทยาคม กรมสามัญศึกษา อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านกายภาพอยู่ในระดับปานกลาง ด้านบริหารและด้านวิชาการ อยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสัทธิพิทยาคม กรมสามัญศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสัทธิพิทยาคม กรมสามัญศึกษา อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามความคิดเห็นของนักเรียนเพศชายโดยรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนเพศหญิง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ ตอนปลาย โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และความคิดเห็นของนักเรียนเพศชายและหญิง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกายภาพ, ด้านการบริหาร, และด้านวิชาการ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ โดยนักเรียนชายมีความคิดเห็น

^{๔๔} มลิวลย์ อารีย์สันติชัย, ความคิดของนักเรียนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอรัตนบุรี จังหวัด สงขลา, วิทยานิพนธ์ กศ.ม (การบริหารการศึกษา), (สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ด้านกายภาพมากกว่านักเรียนเพศหญิง ส่วนด้านบริหาร และด้านวิชาการ นักเรียนหญิง มีความคิดเห็นมากกว่า นักเรียนเพศชาย^{๙๐}

ประเสริฐ ศรีอุทธา ได้ศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า^{๙๑}

๑) สภาพการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ๓ ด้านตามลำดับ คือ ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา ด้านกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

๒) ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ การร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา และด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมีดังนี้คือ

๓.๑ ควรให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

๓.๒ ควรจัดให้มีการอบรมและประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญในการจัดกิจกรรม

๓.๓ ควรจัดตั้งองค์กรหรือคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบและประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ

๓.๔ ควรกำหนดนโยบาย แผนงาน และการจัดงบประมาณของโรงเรียนให้ชัดเจนและพอเพียง

๓.๕ ผู้บริหารควรให้ความสนใจ เอาใจใส่ และติดตามผลอย่างจริงจัง

พรรณี ศักดิ์ทอง ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนชุมชนวัดไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนชุมชนวัดไทรน้อยมีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับมาก ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนชุมชนวัดไทรน้อยที่นักเรียนในปกครองต่างช่วงชั้นกันมีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๙๒}

^{๙๐}วิชญ์ ผสมทรัพย์, ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสตรีศรีพิทยาคม กรมสามัญศึกษา อำเภอสทิงพระ จังหวัดชลบุรี, วิทยานิพนธ์ กศ.ม (การบริหารการศึกษา), (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

^{๙๑}ประเสริฐ ศรีอุทธา, สภาพการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง, วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.(การบริหารการศึกษา), (ขอนแก่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

^{๙๒}พรรณี ศักดิ์ทอง, ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนชุมชนวัดไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี, วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

อนันต์ เลาหวิกุล ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนระยองวิทยาคม อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนระยองวิทยาคม แต่ละด้านและโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเรียงตามลำดับคือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านกายภาพ เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนระยองวิทยาคม จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษาของนักเรียนโดยรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนเพศชาย และ เพศหญิง ที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนแต่ละด้านและโดยรวมต่างกันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ^{๓๓}

กรรณิกา กิ่งทอง ศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติของนักเรียนต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า^{๓๔}

๑) นักเรียนมีทัศนคติต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในการจัดสภาพแวดล้อม ๓ ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านวิชาการ, และด้านการบริหารจัดการ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนออกเป็นรายด้านของการจัดการทั้ง ๓ ด้าน ด้านวิชาการ, ด้านการบริหารจัดการ, และด้านกายภาพตามลำดับ

๒) นักเรียนที่มีเพศ เขตที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีทัศนคติต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกัน แต่ นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีทัศนคติต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในทุกด้าน และนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนต่างกัน มีทัศนคติต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ขวัญจิต คัมภีรานนท์ ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า^{๓๕}

๑) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้

^{๓๓}อนันต์ เลาหวิกุล, ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนระยองวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดระยอง, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา), (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

^{๓๔}กรรณิกา กิ่งทอง, ทัศนคติของนักเรียนต่อการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๓๕}ขวัญจิต คัมภีรานนท์, ศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

๑.๑ ด้านพฤติกรรมของครูอาจารย์ผู้สอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ แต่งกายเรียบร้อย มีบุคลิกลักษณะดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน และ เตรียมการสอนทุกครั้ง

๑.๒ ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ พ่อแม่ พี่น้อง ไม่สนับสนุนให้ผู้เรียน, ผู้ปกครองบังคับให้มาเรียน, และต้องการเรียนเพื่อให้จบเท่านั้น

๑.๓ ด้านพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย ตามลำดับ คือ ได้เถียงครูอย่างไรเหตุผล, มาเรียนสม่ำเสมอ, และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ได้

๑.๔ ด้านอาคารสถานที่ ห้องเรียน สื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากและปานกลาง เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ มีที่นั่งของนักเรียนในห้องครบตามจำนวน, ห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอ, และมีห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด ให้นักเรียนได้ใช้ศึกษาค้นคว้า

๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียน จำแนกตามเพศระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ด้านพฤติกรรมของผู้เรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ส่วนด้านพฤติกรรมของครูอาจารย์ พฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้น และอาคารสถานที่ ห้องเรียน สื่อการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๓) สภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียน จำแนกตามระดับชั้นโดยภาพรวม ด้านพฤติกรรมของครูอาจารย์และอาคารสถานที่ ห้องเรียน สื่อการเรียนการสอนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ส่วนด้านพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จกส. เกิดประสิทธิกุล ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมโรงเรียนของนักศึกษา โรงเรียนเทคโนโลยีภาคตะวันออก (อี.เทค) พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกันเรียนอยู่ในระดับสาขาวิชาที่ต่างกันมีความพึงพอใจในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน กับนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาที่ต่างกันมีความพึงพอใจด้านการบริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ในด้านอาคารสถานที่ ด้านห้องเรียน และด้านกลุ่มเพื่อน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ส่วนนักศึกษาที่เรียนอยู่ในระดับที่ต่างกัน ที่มีต่อสภาพแวดล้อมทั้ง ๔ ด้านในภาพรวม และรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๔๖}

^{๔๖}จกส. เกิดประสิทธิกุล, ความพึงพอใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมโรงเรียนของนักศึกษาโรงเรียนเทคโนโลยีภาคตะวันออก (อี.เทค), วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

จง บุญผ่อง ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเกาะโพธิ์ถั่วงามวิทยา จังหวัดชลบุรี พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเกาะโพธิ์ถั่วงามวิทยา จังหวัดชลบุรี ทั้ง ๓ ด้านในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเกาะถั่วงามวิทยา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษาของนักเรียนพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเกาะถั่วงามวิทยา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศของนักเรียนพบว่าความพึงพอใจของนักเรียนหญิงและนักเรียนชายที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน^{๙๗}

เสาวรัตน์ สายถิ่น ได้ศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนกันยานุกูล อำเภอแสนสุข จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศและระดับช่วงชั้นพบว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้าน ๓ ด้าน คือด้านพฤติกรรมของครูผู้สอน ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน และพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านอาคารสถานที่ ห้องเรียน และสื่อการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนที่อยู่ในช่วงชั้นต่างกัน โดยรวมและรายด้าน ๓ ด้าน คือด้านพฤติกรรมคือด้านพฤติกรรมของครูผู้สอน ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน และพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านอาคารสถานที่ ห้องเรียน และสื่อการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๙๘}

ประกอบ หาญณรงค์ ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ครู และ ผู้ปกครอง ที่มีต่อการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนสะเดา “ซอร์คชัยกัมพลานนท์ อนุสรณ์” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมนิสัยใฝ่เรียนใฝ่รู้และรักการเรียนของนักเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น และอยู่ในเกณฑ์ดี ครูและผู้ปกครองมีความพึงพอใจในระดับมาก สรุปได้ว่า การพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเป็นผลให้การเรียนรู้ของนักเรียนสูงขึ้น^{๙๙}

^{๙๗} จง บุญผ่อง, ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เกาะโพธิ์ถั่วงามวิทยา, จังหวัดชลบุรี, งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), หน้า ๕๗.

^{๙๘} เสาวรัตน์ สายถิ่น, ศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนชลกันยานุกูลแสนสุข จังหวัดชลบุรี, งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

^{๙๙} ประกอบ หาญณรงค์, รายงานประเมินโครงการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้โรงเรียนสะเดา “ซอร์คชัยกัมพลานนท์อนุสรณ์” อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

ทพงสิทธิ์ แสงเรือง ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนโรงเรียนสายธรรมจันทร์ พบว่า หลังการดำเนินการพัฒนาตามโครงการการพัฒนาสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการบริหาร และด้านวิชาการ แล้วครู อาจารย์และนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการไปในทางที่ดี ผลการพัฒนาทำให้โรงเรียนสวยงาม มีท่อน้ำน้ำ อาคารสถานที่เรียบร้อยสวยงาม ห้องน้ำ ห้องส้วมสะอาด อาคารเรียนและอาคารประกอบมีความเหมาะสมมีแหล่งวิชาความรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน เต็มไปด้วยบรรยากาศการเรียนและบรรยากาศทางวิชาการ เด็กสามารถศึกษาหาความรู้ได้ทุกที่ ครู อาจารย์ สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ในห้องสมุดและในหมวดวิชาการ โรงเรียนจึงมีครูพูดไม่ได้ขึ้น บรรยากาศการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน ครู อาจารย์ มีความสุขในการทำงานเพราะโรงเรียนเรียบร้อยอยู่ในสภาพดี มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในหมวดวิชาสำคัญ ๆ ๕ หมวดวิชา คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ทั้งในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า จากการพัฒนาสภาพบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ในโรงเรียนสายธรรมจันทร์ จะส่งผลให้กระบวนการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ทำให้มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในรายวิชาการต่าง ๆ ก่อนและหลังการดำเนินการสรุปได้ว่า บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการเรียนการสอนของนักเรียนและส่งผลให้ผลการเรียนของโรงเรียนสูงขึ้นทุกรายวิชา^{๑๐๐}

ชาตรี แก้วมา ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารอาคารสถานที่ และศึกษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนครผลการวิจัยพบว่า^{๑๐๑}

๑) ฝ่ายบริหารโดยรวม ฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดกลาง และฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาในการบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมเป็นรายด้าน ทั้ง ๑๐ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง แต่ฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาโดยภาพรวมและ ๙ ด้าน อยู่ในระดับดีมากและมีปัญหาเฉพาะด้าน การบริหารบริเวณโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

๒) ฝ่ายบริหารโรงเรียนในระดับต่างกัน มีปัญหาการบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ๘ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่มีปัญหาอีก ๒ ด้าน ที่

^{๑๐๐} ทพงสิทธิ์ แสงเรือง, รายงานการพัฒนาการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนโรงเรียนสายธรรมจันทร์, (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๐ – ๑๔๑.

^{๑๐๑} ชาตรี แก้วมา, การศึกษาปัญหาการบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร, วิทยานิพนธ์ กศ.ม, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

เหลือแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยฝ่ายบริหารโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาด้านการบริหารอาคารโรงฝึกงาน และด้านการบริหารอาคารหอประชุมมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาด้านการบริหารอาคารหอประชุมมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง

บรรหาร เทียมเมฆ ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า^{๑๐๒}

๑) สภาพแวดล้อมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับดีมาก ส่วนด้านการบริหาร และด้านวิชาการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

๒) ผลการเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียน พบว่า ด้านกายภาพ ด้านการบริหาร และด้านวิชาการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยโรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลจัดสภาพแวดล้อมได้เหมาะสมกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล

๒.๓.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

เมโอลิ (Meoli) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศโรงเรียนประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านศิลปะ พบว่า บรรยากาศโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยระหว่างบรรยากาศโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านศิลปะของนักเรียน^{๑๐๓}

ชิน (Chin) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้การศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีสอน และอุปสรรคการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า ทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนขึ้นอยู่กับเพศ ระดับการศึกษา พื้นที่ภูมิศาสตร์ หัวข้อที่ทำการสอน อายุ ประสบการณ์ของครู นักเรียนในชนบทมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมน้อยกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่ในเมือง^{๑๐๔}

^{๑๐๒} บรรหาร เทียมเมฆ, ศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา, งานนิพนธ์ กศ.ม, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

^{๑๐๓} Meoli, D. C., *The relationship between school climate and the arts. Dissertation Abstracts International*, 1999, 59(2), 4326-A.

^{๑๐๔} Chin, C., *A study of environment knowledge, attitude, and behavior of secondary school student and pre-and in-service teachers, China*, 1994, 58(8), p. 2970 – A.

พอล(paul)ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารงานด้านคุณภาพทั้งองค์การและบรรยากาศโรงเรียน วัฒนธรรมโรงเรียน และพลังอำนาจของครู พบว่า หลักการทั้ง ๑๑ ประการใน ๑๔ ข้อ ของการบริหารคุณภาพเชิงรวมนี้มีความสัมพันธ์มากเกี่ยวกับบรรยากาศโรงเรียนและพลังอำนาจครู มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับบรรยากาศโรงเรียน บ่งบอกชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพเชิงระบบ และตัวแปรตามแต่ละตัว^{๑๐๕}

เซนเนอร์ (Zentner)ได้นำเสนอเกี่ยวกับการวิจัยระดับปริญญาเอก ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวินัยนักเรียนกับทักษะด้านอื่นๆ ของนักเรียนพบว่าการปฏิรูปการศึกษาเชิงบังคับได้ก่อให้เกิดการบริหารของโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการของนักเรียนระเบียบวินัยของโรงเรียน การแก้ไขปัญหาวินัยของนักเรียนและการปรับปรุงความประพฤติของนักเรียน พบว่า โรงเรียนควรจัดกลไกและสภาพแวดล้อมในการบริหาร เพื่อให้บุคลากรของโรงเรียนได้ดูแลปัญหาด้านวินัยของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ ช่วยให้นักเรียนได้ทราบความตั้งใจจริงที่จะแก้ไขปัญหของโรงเรียน ไม่ใช่การจับผิดแต่เป็นการส่งเสริม ช่วยเหลือ สนับสนุนให้นักเรียนได้แก้ไขความประพฤติของตนเอง และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน^{๑๐๖}

เพอร์สัน (Person) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสำรวจหาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบส่วนร่วม กับประสิทธิผลที่ได้รับจากการจัดการของวิทยาลัยในรัฐคาโรไลนาเหนือ โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือผู้บริหาร คณะครูในวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ ในวิทยาลัย โดยผู้ที่ตอบกลับจะถือว่าเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา การบริหารอย่างมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กันอย่างมากมีนัยสำคัญกับประสิทธิผลที่ได้รับจากการจัดการ และจากแบบสอบถามความคิดเห็นในด้านต่างๆ พบว่า แบบสอบถามเกี่ยวกับความพอใจที่ได้รับจากการจัดการที่มี ๒๗ ปัจจัย และแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม จำนวน ๑๐ ปัจจัยเป็นปัจจัยที่ลูกจ้างต้องการให้เกิดในวิทยาลัย และยังพบว่าระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งในปัจจุบันไม่มีผลต่อการยอมรับของการจัดการและถึงแม้ว่าการบริหารจัดการในวิทยาลัยไม่สามารถที่จะให้ลูกจ้างในวิทยาลัยในการดำเนินการได้ทั้งหมด ผู้บริหารก็ควรจะให้การสนับสนุนการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ในการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามเป้าหมายควรมีการนำความรู้และความชำนาญของคณะครู และบุคลากรในวิทยาลัยควรนำมาผสมผสานให้ควบคู่กับการจัดการอย่างชาญฉลาดของผู้บริหาร ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการดำเนินงานที่ถูกต้องเหมาะสมในวิทยาลัย^{๑๐๗}

^{๑๐๕} Paul, C., **The relationship between the principle of total quality management and school climate, school culture and teacher empowerment**, *Dissertation Abstracts International*, 1999, 59(8), p 4326-A.

^{๑๐๖} Zentner, S. M. **The relationship between student discipline and student achievement : A multi – linear approach**. *Dissertation Abstracts International*, 2001, 67 (4), p. 1207-A.

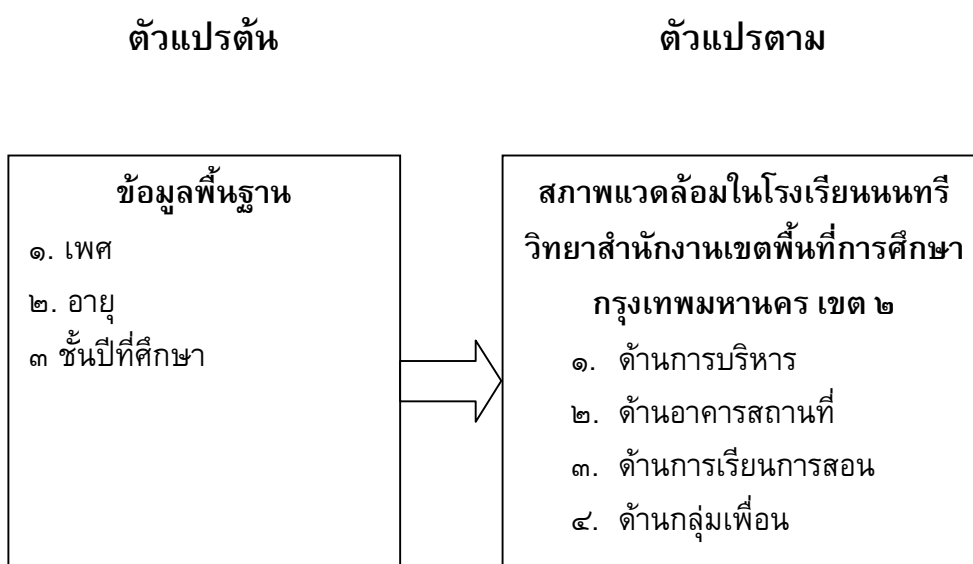
^{๑๐๗} Person, J. L., **An Examination of the Relationship Between Participative Management and Perceived Institutional Effectiveness in North Carolina Community Colleges**. *Dissertation Abstracts International*, 1993, 53(9), p. 3071-A.

จากผลการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน ได้แก่การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ให้เป็นบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีประสบการณ์และเกิดการเรียนรู้ และส่งผล กระทั่งถึงตัวนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ยังรวมไปถึงบุคลากรภายในโรงเรียนและ ชุมชน ทั้งในด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต การพัฒนากายภาพ สติปัญญา ซึ่งนักเรียนสามารถ เรียนรู้ได้อย่างมีความสุขหากสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามความต้องการของนักเรียน โดย สามารถบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนนันทริวิทย์วิทยาสำนักรงานเขต พื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒ โดยมีสาระเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมตามแนวคิดของ แอสติน(Astin)^{๑๐๘} ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่ ด้านการ เรียนการสอน และด้านกลุ่มเพื่อนนักเรียน การศึกษาถึงความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของ นักเรียนครั้งนี้ เพื่อผู้บริหารจะได้นำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

แผนภูมิที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๐๘} Astin, A.W, *The college environment*. (2nd), (New York: American Council on Education, 1968), p. 15.